

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA
O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI**

**Qarshi Davlat Universiteti
Boshlang‘ich ta’lim kafedrası**

**ORIPOVA N., MUHAMMADIYEVA M.,
YARMANOVA YU.**

**BOSHLANG‘ICH SINFLARDA TARBIYAVIY ISHLARNI TASHKIL
ETISH METODIKASI**

**Q arshi
«Nasaf»
2013**

Ushbu metodik qo‘llanmada boshlang‘ich sinflarda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish metodikasi haqida fikr yuritilgan. Shuningdek, qo‘llanmada boshlang‘ich sinflarda tashkil etiladigan tarbiyaviy ishlarning turlari va shakllari tahlil qilingan hamda ulardan namunalar keltirilgan.

Qo‘llanma boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari, pedogogika yo‘nalishidagi oliy o‘quv yurtlari va kasb-hunar kollejlari talabalari uchun mo‘ljallangan.

Mas’ul muharrir: dots. T.G‘AFFOROVA

**Taqrizchilar: dots. SH.NURULLAYEVA
p.f.n. SH. HAMROYEV**

Qarshi Davlat Universiteti Ilmiy Kengashining 2013 yil «__» _____
dagi __ sonli qarori bilan nashrga tavsiya etilgan.

MUQADDIMA

O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, davlat boshqaruvining yangi, zamonaviy va milliylikka asoslangan, samarali tizimi shakllana boshladi. Ushbu jarayonda, shubhasiz, mamlakatimiz oldida muhim vazifa va muammolar turardi. Bu muammolarni bartaraf etish hamda insonparvar, demokratik, huquqiy davlat barpo qilishda mamlakatimiz Prezidenti

I. Karimov yosh avlod tarbiyasi va uning ma’naviyatini shakllantirishga asosiy e’tiborni qaratdi: ”Biz xalqimizning dunyoda hech kimdan kam bo‘lmasligi, farzandlarimizning bizdan ko‘ra kuchli, bilimli, dono va albatta, baxtli bo‘lib yashashi uchun bor kuch va imkoniyatlarimizni safarbar etayotgan ekanmiz, bu borada ma’naviy tarbiya masalasi, hech shubhasiz, beqiyos ahamiyat kasb etadi”¹- degan edilar. Darhaqiqat, Prezidentimiz ta’kidlaganlaridek, yosh avlod ma’naviy tarbiyasi nechog‘li ahamiyatli va kechiktirib bo‘lmas masaladir. Chunki, bugungi yoshlar ertangi O‘zbekistonning kelajagi va bunyodkorlaridir.

Demak, har jihatdan barkamol shaxslarni tarbiyalash mamlakatimiz oldida turgan dolzarb vazifa ekan, avvalo bunday shaxslarni tarbiyalab, voyaga yetkazish uchun boshlang‘ich sinflarda tahsil olayotgan murg‘ak qalb egalilarining ongiga ona Vatan, Vatanni sevmok, Vatan taraqqiyotiga hissa qo‘shish kabi tushunchalarni chuqurroq singdirish lozimki, shu ruhda tarbiya topayotgan yosh avlod kelajakda mamlakat, xalq manfaatlarini o‘z manfaatlari bilan uyg‘un holda ko‘radigan, har jihatdan yetuk insonlar bo‘lib yetishadilar. Bunday shaxslarni tarbiyalab voyaga yetkazishda ta’lim va tarbiya jarayonining almashinib bo‘lmas o‘z o‘rni bor. Shuningdek, dars jarayonining davomi sifatida yo‘lga qo‘yiladigan sinfdan va darsdan tashqari tarbiyaviy ishlarning vazifasi ham o‘quvchilar hayotini zavq-shavqqa to‘ldirish bilan birga mamlakatimiz rivoji uchun barkamol insonlarni tarbiyalab berishdan iborat. Maqsadga yo‘naltirilgan holda tashkil etiladigan

¹ Каримов И.А. Юксак маънавият – энгилмас куч. Т.: Маънавият, 2008., -4 б.

sinfdan va darsdan tashqari tarbiyaviy ishlarning vazifasi o‘quvchilarning darsda olgan bilimlarini yanada mustahkamlash, amalda qo‘llay bilish, kasbga yo‘naltirish, xalqimizning boy merosi, an‘analari bilan yaqindan tanishtirish kabilarni o‘z ichiga oladi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinflarda bunday tarbiyaviy tadbirlarni maktablarda ko‘proq tashkil etilishi taqozo etiladi. Chunki, kichik maktab yoshidagi bolalar o‘ta qiziquvchan, o‘yinqaroq, taqlidchan bo‘ladilar, ular tadbirlarda ishtirok etishdan katta zavq oladilar. Tadbirlarni maktablarda tashkil etishda milliy qadriyatlarimiz namunalari boy manba bo‘lib hisoblanadi. Bunday tadbirlarda o‘quvchilar mashhur allomalarimiz, vatanparvar insonlarning Vatan uchun olib borgan kurashlari, xalq og‘zaki ijodi namunalari bilan tanishib boradilar hamda ularda ham Vatanga e‘tiqod, ota-onaga hurmat, mehnatsevarlik, insoniylik kabi hislatlar tarbiyalanib boradi. Mustaqillikdan keyin mavjud ta‘lim-tarbiya tizimini tubdan isloh qilish, uni dunyo andozalari darajasiga ko‘tarish, milliy kadrlar tayyorlashning yangi tizimini barpo etish, barkamol insonni tarbiyalash Respublika ijtimoiy tarqqiyotida ustuvor soha deb belgilanganligi bois maktablarda tarbiyaviy ishlarni yo‘lga qo‘yishga alohida e‘tibor qaratildi. Shu boisdan 1993 yil “Maktabdan va sinfdan tashqari ishlar konsepsiyasi” yaratildi. “Maktabdan va sinfdan tashqari ishlar konsepsiyasi”si maktablarda tashkil etiladigan tarbiyaviy ishlarni yo‘lga qo‘yish, ularning mazmunini milliy qadriyatlar namunalari bilan boyitish, yetishib kelayotgan yosh avlodni har taraflama barkamol insonlar qilib tarbiyalash masalasini o‘z ichiga oladi.

Bu vazifalarni amalga oshirishda, jamiyatimizning kelajagi bo‘lmish boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida barkamollik sifatlarini shakllantirishda ushbu qo‘llanma muhim ahamiyatga ega bo‘ladi, deb o‘ylaymiz.

BOSHLANG'ICH SINFLARDA TASHKIL ETILADIGAN TARBIYABIIY ISHLARNING TURLARI VA YO'NALISHLARI

Ertaliklar –boshlang'ch sinf tarbiyaviy ishlarining asosiy shakli sifatida

Mamlakatimiz kelajagi bo'lmish yoshlarni barkamol insonlar qilib tarbiyalashda ta'lim-tarbiyaning uzluksizligini ta'minlash va uni tizim shaklida tashkil etish asosiy masalalardan biridir. Shuningdek, boshlang'ich maktablarda tashkil etiladigan darsdan va sinfdan tashqari mashg'ulotlarga e'tiborni kuchaytirish bilan ham ta'lim va tarbiya jarayonining uzluksizligiga salmoqli hissa qo'shib boriladi. Darsdan va sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarining vazifasi faqat bolalarni band qilish emas, balki ancha murakkab, ya'ni ularning darslarda olgan bilimlarini mustahkamlash, milliy qadriyatlarimizga nisbatan qiziqishini uyg'otish, qolaversa, ularning hayotini zavq va shavqqa to'ldirishdir. Xuddi dars jarayonida bo'lgani kabi tarbiyaviy ishlarni tashkil qilishda ham sinf o'qituvchisining vazifasi mas'uliyatli va ahamiyatlidir. Bu mas'uliyat ulardan doimiy ravishta o'z ustida ishlashni, ijodiy mehnatni talab qiladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining faoliyatini tashkil qilishga yo'naltirilgan sinfdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarning asosiy xususiyati-o'quvchi kundalik hayotining namoyon bo'lishidir. O'quvchi kundalik ishlarining davomi sifatida sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarda bevosita ishtirok etadi, turli mazmundagi suhbatlar, savol-javoblarda qatnashadi, kechalarni tashkil qilishda ishtirok etadi, rollarni bajaradi, tinglaydi, qolaversa bular orqali ma'naviy dunyosi boyib boradi. Ayniqsa, ular bugungi kunda o'quvchilarning milliy merosimizga nisbatan qiziqishlarini ustirish maqsadida tashkil qilinadi. Har qanday sinfdan tashqari mashg'ulot oldiga turli tarbiyaviy vazifalar qo'yiladi. Ularning har biri o'zga xos belgilarni, bir-biridan farq qiluvchi shakllarni, vositalarni, ijodiy, mehnatni talab qiladi. Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar o'qituvchilarning yillik ish rejalarida aniq

ko'rsatilgan, maqsad va vazifalari belgilangan bo'lishi lozim. Boshlang'ich sinflarda tashkil etiladigan tarbiyaviy tadbirlar o'quvchilar hayoti bilan ya'ni ularning maktab ostonasiga ilk qadam qo'ygan kunlaridan boshlanadi. Mustaqillik bayrami, 2-sentabr, Kuz bayrami, Konstitutsiya kuni, Alifbo bayramlari, Yangi yil, Harbiylar kuni, mashhur allomalarning tug'ilgan kunlari, 8-mart, Navro'z bayrami, gullar bayrami kabilar. Mana shunday tadbirlar bevosita o'quvchilarda vatanga e'tiqodni tarbiyalash ishlari bilan bog'liq holda olib boriladi. Bu tadbirlarga material tanlashda eng qimmatli manba bo'lib milliy qadriyatlar namunalari hisoblanadi.

O'qituvchi tarbiyaviy tadbirlarni uyushtirishda quyidagi pedagogik talablarga amal qilish lozim:

- tarbiyaviy tadbir aniq maqsad va reja asosida uyushtirilishi;
- tarbiyaviy tadbir o'quvchining yoshi, ruhiy holatiga mos bo'lishi;
- har bir tarbiyaviy tadbir darsda olgan bilimlarni mustahkamlashga xizmat qilishi;
- tadbir orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida jamoatchilik, uyushqoqlik, o'zaro yordam kabi axloqiy sifatlar tarbiyalanib borilishi darkor.

Boshlang'ich sinflarda sinfdan tashqari tadbirlar quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

1. Tadbirni rejalashtirish;
2. Tadbir yuzasidan o'quvchilarga tushuncha berish;
3. Tadbirni tashkil qilish jarayonida sinf o'quvchilarining barchalarini ishtirok etishini ta'minlash;
4. O'quvchilarning imkoniyatlari darajasidan kelib chiqqan holda ishlarni taqsimlash;
5. Tadbirni amalga oshirish;
6. Tadbir natijalarini tahlil qilish va baholash.

Bosqichlarning har biri o'qituvchi tomonidan oldindan chuqur o'rganilgan bo'lishi lozim.

Yuqoridagi vazifalarni amalga oshirish uchun yordam beradigan quyidagi metodik tavsiyalarni bayon etishni lozim topdik:

1. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining sinfdan tashqari tadbirlariga rahbarlik qilishda, avvalo milliy qadriyatlarga, ularning ahamiyatiga, ijtimoiy xarakteriga e'tibor berish kerak (masalan, ertak va maqollar vositasida; tarixiy mavzular yoki milliy bayramlar: "Navro'z", "Mustaqillik kuni", "Bilimlar kuni" va shu kabilar);
2. Yaxshi ishtirok etgan o'quvchilarni, sinfni maktab jamoasi oldida moddiy va ma'naviy jihatdan rag'batlantirish;
3. Darsdan tashqari tadbirlar orqali o'quvchi shaxsidagi axloqiy sifatlarni rivojlantirish yo'llarini izlash;
4. Sinfdan tashqari mashg'ulotlarga rahbarlik qilishda milliy qadriyatlar ta'siri vositasida ba'zi o'quvchilarda mavjud salbiy xususiyatlarni bartaraf qilib borish;
5. Boshlang'ich sinf o'quvchilari bunday tadbirlarda zo'r ishtiyoq bilan qatnashadilar. Ba'zan hamma o'quvchilar ham birdek talabga javob bera olmaydilar, shu sababdan ularning ishtirokiga asta-sekinlik bilan erishish.

Mazkur ishlarni amalga oshirishda har bir boshlang'ich sinf o'qituvchisi eng avvalo, tashkil qilinadigan tarbiyaviy tadbirlarning mazmunini chuqur o'rganishi, uning natijalariga jiddiy e'tibor berishi va bu bilan o'quvchi shaxsiga ijobiy ta'sir etishga intilmog'i, vatanga e'tiqod, milliy g'urur, vatan ravnaqi uchun xizmat qilish, qolaversa, ona tabiatni asrash kabi sifatlarni yanada rivojlantirish yo'llarini izlamog'i lozim.

Milliy qadriyatlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarini vatanga e'tiqod ruhida tarbiyalash jarayonini yanada takomillashtirish, o'quvchilarni milliy qadriyatlar bilan chuqurroq tanishtirish, ularning darsda olgan bilimlarini amalda isbotlash maqsadida turli ertaliklar, kechalar, bellashuvlar o'tkazishni maqsadga muvofiq deb bildik.

Buning uchun, avvalo milliy qadriyatlar, bayramu-sayillar va urf-odatlar haqida bolalarda tushuncha hosil qilish, vatan hakidagi she'rlarni yod

oldirish, o'quvchilarning o'zlari chizgan vatan manzarasi tasvirlangan suratlar namoyishini tashkil qilish, milliy urf-odatlar aks etgan ko'rinishlarni tayyorlash bilan ertaliklarga tayyorgarlik ko'riladi.

Milliy bayramlarni boshlangich sinf o'quvchilari bilan birgalikda nishonlash, avvalo o'quvchilarda ona-vatanga, tabiat va jonzotlarga nisbatan mehr-muhabbat, g'urur va iftixor hissini tarbiyalaydi. Bu kabi tarbiyaviy ishlarning natijasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining lug'at boyligi oshadi, dunyoqarashi kengayadi, asosiysi darsda olgan bilimlarini mustahkamlanadi, xotirasida uzoq vaqt saqlanib qoladi. Yuqorida ta'kidlaganimizdek, o'quvchilar birdamlikka, jamoa bo'lib ishlash ko'nikmasiga ega bo'ladilar.

Xuddi shunday ijobiy sifatlarni boshlangich sinf o'quvchilarda tarbiyalab borishda ertaliklarning o'z o'rnini bor.

Ertaliklar bolalar uchun juda qiziqarli, tarbiyaviy jihatdan ahamiyatga ega bo'lgan tarbiya vositalaridan biridir. Ertaliklarda deyarli barcha sinf o'quvchilari ishtirok etadilar. Ularga tayyorgarlik ko'rishning o'ziyiq bolalarda qiziqishni uyg'otadi. Bolalar ertalik munosabati bilan she'r, qo'shiqlar yodlashi, raqs tushishi va albatta milliy qadriyatlarimiz namunalarini bilan tanishishi har tomonlama foydalidir.

Biz kuzatishlar olib borayotgan maktablarning aksariyat qismida ertaliklarni o'tkazishga kam e'tibor beriladi, ba'zi sinflarda umuman o'tkazilmaydi. Bu sohada talab va istaklarni o'rganib chiqib, boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan bir-necha bor ertaliklar uyushtirdik. Bizningcha ertaliklar quyidagi tartibda o'tkazilsa, yaxshi natija beradi:

- ertalikning mavzusini tanlash va mavzu yuzasidan materiallar to'plash;
- ertalikning dasturini tuzish;
- ertalikka mehmonlar taklif etishni rejalashtirish;
- ertalik o'tkaziladigan joyni aniqlash va bezash;
- ertalikni muvaffaqiyatli o'tkazish va qatnashchilarni rag'batlantirish.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan «Navro'z bayrami», «Mehrjon bayrami», «Gullar bayrami», «Alifbo bayrami», «Oltin kuz» va boshqa ertaliklarni uyushtirish mumkin.

Boshlang'ich sinflarda ko'rik tanlovlarni tashkil etish metodikasi

Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar ko'lamini kengaytirish maqsadida boshlang'ich sinf o'quvchilarining 3-4-sinflari o'rtasida savol-javob kechalarini o'tkazish maqsadga muvofiq. Aynan 3-4 sinf o'quvchilarini nazarda tutishimizdan maqsad, ular bu borada anchagina bilim va ko'nikmaga egalardir. Ayniqsa, ular o'z sinfi «sha'nini» himoya qiladigan darajaga yetganlar. Darsdan va sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar jarayonida bunday tadbirlarning o'tkazilishi alohida ahamiyatga ega. Bunda birinchidan, bolalarning bo'sh vaqtlari samarali tashkil etilsa, ikkinchidan, ularning dars davomida olgan bilimlari mustahkamlanadi. Uchinchidan esa, bolalarda uyushqoqlik, bilim olishga havas yanada ortadi. Ana shunday bellashuvlardan biri sifatida «Mening ona - vatanim» nomli mavzuda o'tkazilsa, maqsadga muvofiq bo'ladi. Bunda sinf o'quvchilari ikki guruhga ajratib olinadi, ularning har taraflama tengligiga e'tibor beriladi. Bu bellashuvni birinchi bosqichda sinf o'rtasida, keyinchalik, sinflar o'rtasida, maktablar o'rtasida ham uyushtirish mumkin. Bu tadbirni tayyorlash uchun kamida bir oy talab qilinadi. Har ikkala tomon kecha o'tkaziladigan kunni belgilab olgach, boshlang'ich sinf o'qituvchilari, maktab direktori va yordamchilari bilan birgalikda kechaning shartlari belgilab olinadi. Bu bellashuv shartlarini quyidagicha tuzish mumkin:

1. Sinflarning o'zaro tabrigi. (tabrik tanlangan mavzu asosida tuziladi);
2. Ifodali o'qish. (Mavzu yuzasidan shoirlarning she'rlarini ifodali o'qib berish, har bir sinfdan bitta bola o'qiydi);

3. Yosh rassomlar ko‘rigi. (ma’lum vaqt davomida har bir sinfning bittadan yosh rassomi tanlangan mavzu yuzasidan manzarasi aks etgan suratni chizib berishlari shart);

4. Guruh ishtirokchilarning o‘zbek xalq maqollari aytishuvi (bellashuv tanlangan mavzu asosidagi maqollardan iborat bo‘lishi, unda bellashuvda guruhning barcha ishtirokchilari qatnashadalar);

5. Milliy qadriyatlarimiz, urf-odatlarmiz aks etgan ko‘rinish (tanlangan mavzu vatanga, milliy qadriyatlarga nisbatan hurmatni, e’tiqodni tarbiyalashga qaratilgan bo‘lishi shart. Ko‘rinish davomida o‘zbek xalq laparlaridan, allalaridan, yor-yorlaridan foydalanish inobatga olinadi);

6. Savollarga tez javob qaytarish o‘yini. (Savollar tanlangan mavzu asosida tuzilishi, masalan, O‘zbekiston, uning tarixi, boyliklari, tabiati to‘g‘risida bo‘lsa, quyidagi savollardan foydalanish mumkin)

- O‘zbekistonning poytaxti qayer?
- O‘zbekistonda nechta viloyat bor?
- O‘zbekiston madhiyasi qachon va kim tomonidan yozilgan?
- O‘zbekiston madhiyasi musiqasini kim bastalagan?
- O‘zbekiston bayrog‘ida nimalar tasvirlangan va qanday ranglar mavjud?
- O‘zbekiston gerbida nimalar tasviri tushirilgan?
- Amir Temur kim bo‘lgan?
- Bulbul chamanni sevar,
maqolining davomini ayting ?
- Alisher Navoiy qachon va qayerda tavallud topgan?
- Shiroq kim bo‘lgan?
- Navro‘z bayrami qachon nishonlanadi?
- Qarshi shahridagi tarixiy obidalarni ayting?
- Nega ona – vatan deyiladi?
- Jaloliddin Manguberdi kim ?
- “Kamalak” bolalar tashkilotining vazifalarini ayting ?

- Imom Buxoriy kim bo'lgan?
- Yurtimizdagi viloyatlarning nomini ayting?
- Navro'z so'zining ma'nosini ayting ?

7. Guruhlarning erkin sharti.

Mana shunday bellashuv bohonasida o'quvchilar vatan, ona tabiat, buyuk allomalar, do'stlik, kattalarni hurmat qilish, kichiklarga izzat ko'satish, oliyjanoblik, to'riso'zlik, mehnatsevarlik to'g'risidagi ko'plab she'r va maqollarni yod oladilar, qo'shimcha manbalar bilan tanishadilar.

Bu kabi bellashuv orqali o'quvchilar dars jarayonida olgan bilimlarini mustahkamlash bilan birga, yuqorida aytganlarimizdan tashqari, o'zlariga nisbatan sinf oldidagi ma'suliyatni his qiladilar.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, shartlar guruh a'zolaridan astoydil tayyorgarlik ko'rishni, vatanimiz haqida to'la ma'lumotga ega bo'lishni, savollarga javob berish uchun esa darslik va ko'llanmalarga murojaat qilishni, vatanga nisbatan e'tiqodni, mehr-muhabbatni namoyon qilishlarini talab qiladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan bu kabi ishlarga tayyorgarlik ko'rishda o'quvchilarga xalq og'zaki ijodi namunalariga murojaat qilishlarini, (albatta o'qituvchi va ota-onalar ko'magida) shoirlarning vatan haqidagi she'rlarini yod olishlari, o'lkashunoslik muzeylariga sayohat qilishlarini uyushtirish shart. Chunki, mana shu ishlar orqali o'quvchilarning tassavvur dunyosi kengayib boradi.

Tarbiyaviy ishlarda o'zbek xalq o'yinlaridan foydalanish imkoniyatlari

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini barkamol insonlar etib tarbiyalashning muhim shakllaridan biri – bu milliy xalq o'yinlaridir. Maktab sharoitida o'yinlarni tashkil qilish bolalarni yanada maktabga yaqinlashtiradi, ular o'zlarining sevimli mashg'uloti ya'ni o'yinlarda ishtirok etishdan katta zavq oladilar. Shu bilan birga, o'yin o'ynash orqali o'quvchilarda dars jarayonida

hosil bo'lgan zerikish va toliqish holatlarining oldi olinadi. Bizga ma'lumki, ushbu yoshdagi bolalarning diqqati bekaror bo'ladi, tez-tez qaytariladigan o'yinlar ham ularning zerikishiga olib keladi.

O'zbek xalq o'yinlari qadimiy va turli-tuman bo'lib, bolalarni jismoniy, aqliy, axloqiy, estetik hamda ekologik jihatdan tarbiyalashga o'z hissasini qo'shadi.

Bolalardagi o'yin faoliyatining tarbiya jarayonidagi o'rniga Sharq mutafakkirlari va pedagoglari ham katta e'tibor bilan qarashgan. Jumladan Abu Ali Ibn Sino o'yinning bola tarbiyasida muhim rol o'ynashini ta'kidlab o'tgan.

Pedagoglar o'yin tarbiyaning vositasi sifatida xizmat qilishidan ko'ra muhimroq ahamiyatga ega ekanligini, avvalo bolaning hayotini, qiziqishlarini yaqqol ko'rsatishini ta'kidlaydilar. Ularning ta'kidlashicha, bolada o'yinga kuchli ishtiyoq bo'ladi va mana shu ishtiyoq o'yin orqali qondirilishi mumkin.

Mahmudov Sattor o'zining «O'zbek udumlari» kitobida milliy o'yinlarning ahamiyati haqida to'xtalar ekan, quyidagi fikrlarni bildirib o'tadi: «Darhaqiqat, o'yinlar butun avlod-ajdodlarimiz, ota-bobolarimiz hozirgi zamon siz kabi avlodlarning jismoniy, aqliy, ma'naviy kamol topishlariga beqiyos katta hissa qo'shgan va bundan keyin ham shunday bo'lib qolaveradi. Chunki, yosh avlod uchun o'yin bu hamma zamonlarda turmush tarzi, hayot omili, uning o'lchovi bo'lib qoladi. O'yinning mazmuni boyib, shakllari ko'payib boraveradi. Taraqqiyot shuni taqozo etadi. Chunki, bugungi bola - ertangi kunning ijodkor yaratuvchisidir. O'yin bu ijod, o'yin bu hayotdir».

Darhaqiqat o'yin bola uchun yashash tarzi, asosiy faoliyat jarayonidir. O'yinlar jarayonida bolaning dunyoqarashi shakllanadi, u o'zini o'yin jarayonida kashf qilib boradi.

Biz o'zbek xalq o'yinlarining ahamiyati haqida to'xtalar ekanmiz, ularning bolaga tarbiyaviy ta'sirini quyidagicha ifodaladik:

-milliy xalq o‘yinlari orqali o‘quvchilar milliy qadriyatlar bilan yaqindan tanisha boradilar;

-milliy xalq o‘yinlari orqali o‘quvchilarning lugat boyligi yanada oshadi;

-milliy xalq o‘yinlari orqali jismoniy sog‘lom, xaqiqiy vatanga e‘tiqodli insonlar yetishib chiqadi;

-milliy xalq o‘yinlari orqali o‘quvchilarda chaqqonlik, topqirlik, mardlik, epchillik kabi ijobiy fazilatlar shakllanadi.

Maktab sharoitida quyidagi o‘zbek xalq o‘yinlaridan barkamollikni tarbiyalovchi vosita sifatida foydalanish mumkin.

«Chir aylanma»

O‘yinning borishi: Bu o‘yin kengroq joyda o‘ynaladi. 12-15 bola ishtirok etishi mumkin. O‘yinda bir bola «Burgut», bir bola «Onaboshi», qolganlari esa «Jo‘ja» bo‘ladi. Maydon o‘rtasiga katta aylana chiziladi. Barcha jo‘jalar bir–birlarining bellaridan ushlab oladilar. Eng oldingisi onaboshining belidan ushlaydi. «Burgut» kelib onaboshiga: «bir bolangdan qarz berib tur», deydi. «Kechagi bolam qani?», deydi onaboshi. Burgut esa «bolangni tuzlashdi, qalampir sepishdi, piyozga qorishdi, qarg‘a «qag‘» dedi, mushuk «miyov» dedi, oldi, qochdi, ketdi», deydi-yu, birdan jo‘jalarga tashlanadi. Onaboshi: «Qoch bolam, burgut keldi», deb qichqiradi. Burgut oxirgi jo‘jaga qo‘l tekkizishga harakat qiladi. Onaboshi jo‘jalarni himoya qiladi. Jo‘jalar bir-birlarini qo‘yib yubormagan holda, burgutdan qochadilar. Agar burgut oxirgi jo‘jaga qo‘l tekkizsa, qush asir tushgan hisoblanadi va chizilgan aylana ichiga borib turadi. Onaboshi o‘z jo‘jalaridan ajralmagan holda bolasini qutqarishi mumkin. Buning uchun onaboshi aylanaga yaqinlashib, asir jo‘jaga qo‘l tekkizadi. Ozod bo‘lgan jo‘ja darrov boshqalar qatoriga qo‘shilib oladi.

O‘yinning shartlari: «Burgut» faqat eng keyingi «Jo‘ja»ni ushlaydi. O‘yin davomida burgut va onaboshini almashtirib turish mumkin. Asirlikdan ozod bo‘lgan jo‘ja qatorning istagan joyida tura oladi.

«Kosa, kosa, ne kosa»

O‘yinning borishi: bu o‘yinda bolalar teng ikki komandaga bo‘linib, bir-birlariga paralel holda tizilib o‘tirishadi har ikki guruhdan guruh boshlig‘i saylanadi. Har ikki guruh boshlig‘i guruhidagi o‘quvchilarga narigi guruhga eshittirmasdan nom qo‘yib chiqadi. Masalan, gullarning nomini qo‘yishi: atirgul, rayhon, gulsapsar, karnaygul, nomozshomgul va boshqa gullar nomi bilan atashi mumkin. Birinchi guruh boshlig‘i narigi guruhdagi bir o‘quvchining ko‘zini bog‘lab turadi, so‘ng o‘z guruhining bir o‘quvchisi nomini ya‘ni, masalan: «Atirgul»ni chaqiradi, «Atirgul» esa ko‘zi bog‘langan o‘quvchini chertib ketadi. O‘quvchi borib joyiga o‘tirgach bolalar «Kosa, kosa ne kosa» deb baqirishadi. Keyin ko‘zi bog‘langan o‘quvchi chertib ketgan o‘quvchini topsa, uni o‘z guruhiga oladi, topolmasa o‘zi o‘sha guruhga qo‘shilishi kerak. Bu o‘yin o‘quvchilar qolmaguncha davom etadi. Yutib olgan guruh g‘olib hisoblanadi.

O‘yinning qoidasi: o‘quvchilar nomlanayotgan paytda ikkinchi guruh ularning nomlarini eshitib qolmasligi kerak. O‘zaro kelishgan holda guruh boshliqlari almashtirilishi mumkin. O‘zbek xalq o‘yinlarining turlari xilma-xil bo‘lib ulardan o‘qituvchilar o‘z faoliyatlari davomida samarali foydalanishlari mumkin.

Ekskursiyalar – ommaviy tarbiyaviy ishlarning turi sifatida

Maktab sharoitida tashkil etiladigan tarbiyaviy ishlarning barchasi ham o‘quvchilarda barkamollik sifatlarini shakllantirishga qaratilgan bo‘lib, ular bir-biridan mazmun-mohiyati, vazifasiga ko‘ra farqlanadi. Huddi shunday ekskursiyalarning vazifasi ham ko‘p qirralidir. Ekskursiyalar – tarbiyaviy ishlarning ommaviy turi sifatida keng qo‘llanilib kelinadigan usuldir. Ayniqsa, bunda boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilan tarixiy o‘lkashunoslik manbalariga uyushtiriladigan ekskursiyalarning ahamiyati katta. Sayohat davomida o‘quvchilar bevosita tarix bilan ro‘baru keladilar. Bolalar kuzatish jarayonida obyektning qaysi yillarda va kim tomonidan barpo etilganligi,

uninig bugungi kundagi holati haqida ma'lumotga ega boladi. Shubhasiz, shu kuzatish jarayonida bolalarda vatanga nisbatan e'tiqod, ona-tabiatni asrash, tabiat go'zalliklaridan bahramand bo'lish, insonlar mehnatini qadrlash, tarixiy obidalarini o'rganishga qiziqish, ularni kelgusi avlodlarga meros etib qoldirish ishlarida qatnashish ko'nikmalari shakllanadi. Ekskursiyalar kunining e'lon qilinishiyoq o'quvchilarda xursandlik kayfiyatini uyg'otadi. Chunki, ekskursiyalar uyushtirish orqali bolalarda dars jarayonida hosil bo'lgan zerikish, toliqish alomatlarini bartaraf etiladi. Bu yoshda bolalarning tabiat va tevarak – atrofni o'rganishga bo'lgan qiziqishlari ustun bo'ladi. Ularning bu ehtiyoj va qiziqishlari ekskursiyalar yordamida qondirib boriladi.

Ekskursiyalarni quyidagi turlarga ajratish mumkin: yon atrof bilan tanishuv, o'lkashunoslik manbalariga sayohat, muzey, tarixiy joylarga borish, kishilar mehnatini kuzatish va boshqalar. Birinchi sinflarda yon atrof bilan tanishtirish ya'ni maktab hovlisi, maktab kutubxonasi, oshxonasi, sport zali, o'qituvchilar xonasi va boshqalar bilan tanishtiruv amalga oshiriladi. O'qituvchi ekskursiya paytida bolalarni tartib-intizomga, o'zini tutish qoidalariga o'rgatadi, safda yurish, oshxonasi va sinf xonasini ozoda tutish kabi ko'nikmalarni shakllantirib boradi. Asta-sekin ekskursiyalarning ko'lami kengayib boradi. Ikkinchi, uchinchi sinflarda muzeylarga, tarixiy joylarga, san'at koshonalariga ekskursiyalar uyushtiriladi. To'rtinchi sinfda esa shahar va tumanlar, xotira maydonlarida tematik ekskursiyalar amalga oshiriladi.

Bu jarayonda asosiy rolni o'qituvchi bajaradi. Chunki o'qituvchi ushbu ekskursiyalar natijasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida vatanga e'tiqod tuyg'usini shakllantirish olishi, milliy qadriyatlarimizning mazmun, mohiyati haqida tushuncha berishi kerak bo'ladi. Buning uchun boshlang'ich sinf o'qituvchisining zimmasidagi vazifalar quyidagilardan iborat ekanligini e'tirof etamiz:

-o'qituvchi o'zi yashab turgan voha, shahar, qishloq haqida to'liq bilimlarga ega bo'lishi;

-o'qituvchi rahbarlikni qo'lga olgan holda, o'quvchilar diqqatini kuzatilayotgan obyektga qarata olishi;

-ekskursiyaning maqsadi, rejasini ishlab chiqishi;

-ekskursiya davomida o'quvchilarni milliy qadriyatlarga hurmatni, g'urur va iftixor tuyg'ularini tarbiyalab borishi;

- uyushtirilayotgan ekskursiya orqali Vatanga muhabbat, sadoqat, onavatanni asrash, vatanga e'tiqodni tarbiyalab borish ko'zda tutiladi.

Shu bilan birgalikda tashkil etilayotgan ekskursiyaning muddati oldindan belgilab qo'yilishi hamda bundan ota-onalar xabardor bo'lishi lozim.

Ekskursiyalar uch bosqichda amalga oshiriladi:

1. Tayyorgarlik ko'rish;
2. Ekskursiyani o'tkazish;
3. Taassurotlarni xulosalash, yakunlash.

Ekskursiyalarni tashkil etishning barcha qonun-qoidalariga amal qilgan holda o'quvchilarning o'zlari yashab turgan joylardagi o'lkashunoslik manbalariga sayohatni uyushtirish mumkin. Masalan "Ona shahrim kecha va bugun" mavzusiga bag'ishlab sayohat uyushtirish maqsadga muvofiq. Bunda avvalo sayohatning maqsadi belgilab olinadi.

Sayohatning maqsadi: Shaharda bo'layotgan o'zgarishlar, bunyodkorlik ishlari, shahar aholisining mehnatkashligi, kishilarning vatan ichidagi vatanni ardoqlashi, shu bilan birga kishilardagi ko'tarinkilik, xursandlik kayfiyatini kuzatish, tarixiy obidalarining qayta ta'mirlanganligi hamda bu yerlarda go'zal manzaralarning chiroy ochib turishini o'quvchilarga ko'rsatish va bundan vatanparvarlik hissini tarbiyalashda unumli foydalanish.

Bunday sayohatdan bolalar zavq-shavqqa to'ladilar. Qisqa vaqt ichida shaharlarimizning ta'mirlanishi va bunda hukumatimiz va bunyodkor xalqimizning roli katta ekanligi haqida o'quvchilar ma'lumotlarga ega bo'ladilar. Shaharlarning milliylik bilan zamonaviylikni uyg'unlashtirgan ko'rkam maskanga aylanganligini kuzatgan o'quvchilarning sayohatdan keyingi tassurotlari bir olam bo'ladi. Shu bilan birgalikda bolalarning vatanga

va xalqqa bo'lgan muhabbati, g'ururi, sodiqligi, o'lka tarixini o'rganishga bo'lgan qiziqishi va milliy qadriyatlarga bo'lgan hurmati yanada ortadi. Ayniqsa, tarixiy obidalarining qayta ta'mirlanib, chiroyli ziyoratgoh va oromgohga aylantirilgani o'quvchilarda axloqiy-estetik zavq uyg'otadi, obidalar peshoqining naqshinkor o'ymakorlik ishlarida milliylikning aks etishi, o'quvchilarda o'zbek xalqi amaliy san'atiga nisbatan qiziqish va hurmat hissini tarbiyalaydi.

Sayohat tassurotlari o'qituvchilar tomonidan xulosalanadi. Xulosalash yakunida o'qituvchi o'rganilgan obyektning ahamiyatiga yana bir to'xtaladi. Ayniqsa, o'quvchilarda vatanparvarlikni tarbiyalashga alohida e'tibor beradi. Ekskursiyada faol bo'lgan, jamoat joylarida o'zlarini yaxshi tutgan bolalar rag'batlantiriladi.

O'qituvchi o'quvchilarning sayotdan olgan taassurotlarini bilish maqsadida o'quvchilarga ular kuzatgan tarixiy obidalar to'g'risida "Ona-shahrim" nomli insho yozib kelishlarini uyga vazifa qilib beradi. Inshoning rejasini quyidagicha tuzish mumkin:

1. Mening ona shahrim.
2. Shahardagi tarixiy obidalar va bunyodkorlik ishlari.
3. Men vatanim uchun nima qila olaman.

Tarbiyaviy ishlar jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish samaradorligi

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy qismini ta'lim sohasi tashkil etadi. Ayni damda ta'lim jarayoni islohoti rejalashtirilgandek amalga oshirilmoqda. Ya'ni, «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»ni ro'yobga chiqarishning uchinchi sifat bosqichida - «ta'lim muassasalarining moddiy-texnika va axborot bazasini mustahkamlashni davom ettirish, o'quv-tarbiya jarayonini yuqori sifatli o'quv adabiyotlari va ilg'or pedagogik texnologiyalar bilan ta'minlash, uzluksiz ta'lim tizimini axborotlashtirishni amalga oshirish»² vazifalari belgilab qo'yilgan edi. Shubhasiz, ushbu vazifadan maqsad mamlakatimizni rivojlangan davlatlar qatoridan o'rin olishi, bozor iqtisodiyoti saroitida raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga erishishdan iboratdir.

Bugungi kunga kelib Respublikamiz uzluksiz ta'lim tizimida amalga oshirilgan islohotlar o'z natijasini berdi va dunyo hamjamiyati tomonidan e'tirof etildi. Bu ulkan yutuqlarning samarasi sifatida ta'lim jarayonida keng qo'llanilib kelinayotgan zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish samaradorligining oshganligini misol qilib keltirishimiz mumkin.

Bizga ma'lumki, innovatsiyalar uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantirishning eng muhim omillaridan hisoblanadi. Ular ta'lim jarayonida o'quvchilarning sifatli bilim olishlarini kafolatlabgina qolmay, ularning intellektual qobiliyati, mustaqillik tafakkurini shakllantirishga olib keladi.

Demak, innovatsiyalar yangiliklar asosida vujudga keladi va ta'lim jarayonini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Ta'lim jarayonida innovatsiyalardan o'rinli foydalanish o'qituvchi uchun ham o'quvchi uchun ham ko'plab qulayliklarni yaratib beradi. Xuddi shunday tarbiyaviy ishlarda

²Баркамол авлод – Ўзбекистон таракқиётининг пойдевори. – Т.: Шарқ НМК, 1997. –61 б.

ham innovatsion texnologiyalardan foydalanish faqat va faqatgina samadorlikning oshishiga olib keladi.

Bunday innovasion metodlarga kichik guruhlarda ishlashning quyidagi: «Aqliy hujum», «Rolli o'yinlar», «Munozara-ringi», «Yechimlar daraxti», «Sinkveyn», «Klaster», «Kubiklar», «B-B-B», «Zigzag» va boshqa shakllarini misol qilib keltirish mumkin.

Shulardan biri- **“Breynshntorming”** (“Aqliy hujum”) metodidir. Breynshntorming – yangi g'oyalar yaratish metodidir. Bunda o'quvchilar kichik guruhlarga birlashgan holda muammoni echishga harakat qiladilar: muammoni echish uchun shaxsiy g'oyalarini ilgari suradilar.

«Aqliy hujum»ning vazifasi o'quvchilarni ko'proq mustaqil fikrlashga va yangi g'oyalarni yaratishga undashdir. Masalan, ko'rik tanlovlar tashkil etganda ham ushbu metoddan foydalanish mumkin. Bunda o'quvchilar kichik guruhlarga bo'linadilar va har bir guruh nomlanadi. Ko'rik tanlov shartlari o'quvchilar tomonidan ishlab chiqilgan g'oyalar asosida baholanadi. Bunda o'quvchilar tomonidan bildirilgan har qanday g'oya va fikrlar hisobga olinadi. Bildirilgan g'oya va fikrlarni to'ldirish va yanada kengaytirish uchun imkoniyat yaratiladi.

O'quvchilar faolligini oshiruvchi metodlardan biri - **sinkveyn** strategiyasidir. Sinkveyn-fransuz tilida «besh qator» ma'nosini bildiruvchi pedagogik strategiya hisoblanadi. Sinkveyn-ma'lumotlarni umumlashtirishga yordam beradigan qofiyasiz she'r bo'lib, unda o'rganilayotgan tushuncha (hodisa, voqea, mavzu) to'g'risidagi axborot yig'ilgan holda, o'quvchi tilidan turli variantlarda ifodalanadi.

Sinkveyn tuzish-murakkab fikrlarni bir nechagina so'zlar bilan ifodalash uchun muhim bo'lgan ko'nikmadir. Sinkveyn tuzish jarayoni mavzuni yaxshiroq anglashga yordam beradi.

Sinkveyn tuzishda quyidagilarga amal qilish kerak:

- 1- qator: Mavzu birgina so'z, ot orqali ifodalanadi.
- 2- qator: Mavzu ikki so'zdan iborat sifat bilan ifodalanadi.

3-qator: Mavzu doirasidagi hatti-harakat uchta so'z orqali ifodalanadi. Bu so'zlar fe'l yoki ravishdosh bo'lishi lozim.

4-qator: Mavzuga nisbatan munosabatni anglatuvchi va to'rtta so'zdan iborat bo'lgan yaxlit fikr ifodalovchi gap yoziladi.

5-qator: Mavzuni takrorlaydigan sinonim so'z yoziladi.

Masalan:

Ertak

Qiziqarli, sehrli.

Ertak tinglash yoqimli.

Ertaklar- insonlarni yaxshilikka yetaklar!

Cho'pchak, matal.

Tarbiyaviy ishlarda sinkveyn metodidan foydalanish natijasida o'quvchilar bilimi faollashadi, ularning tadbirga qiziqishi yanada ortadi.

Pedagogik texnologiyaning samarali metodlaridan biri bu - **klasterdir**. «Klaster» so'zi “g'ujum”, “bog'lam” ma'nosini anglatadi. Bu usul ko'p variantli fikrlashni o'rganilayotgan tushuncha (hodisa, voqea)lar o'rtasida aloqa o'rnatish malakalarini rivojlantiradi. Klasterlar asosan yangi fikrlarni uyg'otish, mavjud bilimlarga yetib borish strategiyasi bo'lib, muayyan mavzu bo'yicha yangicha fikr yuritishga chorlaydi. Klaster tuzishda guruhdagi barcha o'quvchilarning ishtirok etishi lozim bo'ladi.

Shuningdek, tarbiyaviy ishlar jarayonida **davralar metodidan** foydalanish ham mumkin. Ushbu metod haqida pedagog olim T. G'afforovning “Boshlang'ich ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar” nomli o'quv qo'llanmasida quyidagicha fikrlar bildirilgan: “Bunda o'quvchilar davra qurib o'tirib, taklif etilgan savolni galma-gal izohlab chiqishadi. Har bir o'quvchi o'z fikrini bayon qilib, muhokamaga foydali ulush qo'shish imkoniga ega bo'ladi, chunki barcha qatnashchilarning fikrini bilish muhim. Lekin qatnashchilar o'z ixtiyori bilan navbatini o'tkazib yuboradigan bo'lsa, bu – tamomila odatdagicha hol. Ba'zan qanday bo'lmasin

biror savol yoki topshiriq davra bo‘ylab o‘tkaziladi va uni olgan o‘quvchi o‘z fikrini aytish huquqiga ega bo‘ladi”³.

Davra metodida hamma teng huquqlidir. Bunda hamma bir-birini ko‘rib turishi, ishtirokchilar so‘zlayotgan kishining gaplarini diqqat bilan tinglashi lozim bo‘ladi. Davrani tashkil etishning muhim shartlaridan biri ishtirokchilar bir-birini ko‘rib tura oladigan joy tanlanishi, shuningdek, so‘zga chiqmaganlar diqqat bilan boshqalarni tinglab borishlari, aytilayotgan gaplarga izoh bermasliklari lozim bo‘ladi.

Shuningdek, ushbu qo‘llanmada **akvarium** metodi quyidagicha izohlanadi: “Guruhdan ixtiyoriy ravishda 3 kishi tanlab olinadi. Bular sinfnig o‘rtasidan joy oladilar – go‘yoki “baliq”, qolganlar esa, kuzatuvchi bo‘lishadi. Shu kichik guruhga bir vaziyat taklif etiladi, ular buni 10– 15 daqiqa davomida birgalikda muhokama qilishlari, kuzatuvchilar esa, davradagi o‘rtoqlarining to‘g‘ri yoki noto‘g‘ri javoblarini yozib borishlari kerak. Avval “baliqlar” g‘oyasi taklif etiladi, uni kuzatuvchilar muhokama qilishadi, keyin kuzatuvchilar o‘z g‘oyalarni taklif etishadi, shu g‘oyalardan eng yaxshisining muallifi o‘z g‘oyasini taklif etmagan o‘quvchi o‘rniga kichik guruhga o‘tadi”⁴.

“Akvarium” metodining afzalliklari quyidagilardan iborat:

- mavzu barcha ishtirokchilar tomonidan muhokama qilinadi;
- metodni bajarish jarayonida mavzu qismlarga ajratiladi, o‘quvchilar bilimni tekshirish imkoniyati yuzaga keladi;
- mashg‘ulot o‘yin ko‘rinishida tashkil etilishi bois, qiziqarli o‘tadi;
- barcha o‘quvchilarning ishtirok etishi ta‘minlanadi.

Boshlang‘ch sinf tarbiyaviy tadbirlarida **“blits– o‘yin ”** texnologiyasidan foydalanish ham maqsadga muvofiqdir. Blits– o‘yin texnologiyasi o‘quvchilarni mantiqiy fikrlashga, o‘rganayotgan narsa va predmet asosida xilma-xil fikrlardan to‘g‘risini tanlab olishga o‘rgatadi. O‘yin davomida

³ G‘afforova T. Boshlang‘ich ta‘limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Qarshi. Nasaf.: 2009, -115 b.

⁴ O‘sha kitob -118 b.

o'quvchilar o'zlari to'g'ri deb bilgan javobni boshqalarga o'tkazish imkoniyatiga ega bo'ladilar, chunki o'yinning muhim shartlaridan biri ham shudir. Ushbu texnologiya ko'p bosqichlarda amalga oshiriladi. Boshlang'ch sinf o'quvchilari uchun texnologiya shartlarini soddalashtirish, o'quvchilarning yoshiga mos holda o'yinni tashkil etish mumkin.

Yuqorida keltirilgan metodlardan foydalanish boshlang'ch sinflarda tashkil etiladigan tarbiyaviy ishlarning samaradorligini oshirib, oquvchilarda faollik, ijodkorlik, yaratuvchanlik, mustaqil fikrlash kabi qobiliyatlarini o'stiradi, ularning darslarda olgan bilimlarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

ERTALIKLARDAN NAMUNALAR

“Sohibqiron Amir Temur bobomiz” nomli ertalik syenariysi

(Ertalik buyuk sarkarda va davlat arbobi Amir Temurning tavallud kuniga bag'ishlab o'tkaziladi)

Ertalik maqsadi:

- a) o'quvchilarini sohibqiron Amir Temur hayoti va faoliyati, uning Markaziy Osiyo davlatining rivojlanishiga qo'shgan hissasi, ma'naviy–axloqiy qarashlari bilan tanishtirish, bilimlarini mustahkamlash, tushunchalarini kengaytirish;
- b) o'quvchilarda ajdodlar merosiga hurmat, allomalar hayoti va asarlarini o'rganishga ishtiyoq hissini shakllantirishdan iborat.

Tadbir o'tkaziladigan joy bayramona bezatilgan. Markaziy devorda sohibqiron Amir Temur portreti va uning yoniga katta harflarda yozilgan:

“Biz kim - mulki turon

Amiri Turkistonmiz

Biz kim millatlarning

Eng qadimi va eng ulug'i

Turkning bosh bo'g'inimiz”.

so'zlari ham ilingan. Sahnada chiroyli burchak tashkil etilib, unda Amir Temur haqida yozilgan asarlar va uning tuzuklari joylashtirilgan.

(Tadbir boshlanishidan oldin 5-daqiqalik Amir Temur haqidagi qisqa videofilm namoyish etiladi. Bu zaldagilardako'tarinkilik kayfiyatini hosil qiladi. Film tugagach sahnaga boshlovchilar kirib kelishadi)

1- boshlovchi (o'g'il bola)

Ona vatanni sevmiq
Ajdodlardan merosdir.
Uning ravnaqi uchun,
O'qib-ilm o'rganmoq,
Bizlar uchun olmosdir.

2- boshlovchi (qiz bola)

Nomi dunyoga mashhur
Bobolarim bor mening.
Yasaviy, Bobur, Sino,
Navoiy, Amur Temur
Sharafim-shonim mening.

1– boshlovchi (o'g'il bola): Assalomu – alaykum aziz mehmonlar, qadrlil uctoqlar, hurmatli o'quvchilar! Buyuk sarkarda, qudratli saltanat asoschisi, jahongir bobomiz, Amur Temur tavalludiga 677 yil to'lishi munosabati bilan o'tkazilayotgan kechamizga xush kelibsizlar!

2– Boshlovchi (qiz bola):Amur Temur – buyuk shaxs, kuragi yerga tegmagan sarkada, yirik davlat arbobi, qonunshunos, talantli me'mor, el–yurtni sevgan va uni jahonga mashhur qilgan ulug' insondir. Sohibqiron bobomiz faqat bizninggina emas, balki jahon tarixining eng ulug', eng yorqin siymolaridan biridir.

1- boshlovchi (o'g'il bola)

Siz-Amirsiz! Siz – Temursiz,

Jahongir sulton!

2- boshlovchi (qiz bola)

Iymondirsiz, vijdondirsiz,

Siz aziz inson.

Musiqiy tanaffus (raqs)

1- boshlovchi (o'g'il bola)- Qarang, Ruhshona davramizga kimlar tashrif buyurmoqda.

2- boshlovchi (qiz bola) – Axir bu kishi Dono bobo va uning zukko nabiralari.

1- boshlovchi (o'g'il bola)- Ha, topdingiz bu kishi Dono bobo va uning zukko nabiralari bo'ladilar. Keling, ularni qarshi olaylik. (Bolalar Dono bobo va uning zukko nabiralari qarshi olishadi)

Davruga Dono bobo va uning zukko nabiralari tashrif buyuradi.

Dono bobo: Salom bolalar!

Sizni ko'rsam dilim yayrar,

Bag'rim to'lar, bo'lurman shod.

Zukko bo'ling, dono bo'lihg,

Aslo, also, ko'rmang zavol.

Temurbekdek bobongiz bor,

Oq yo'I tilab turar sizga,

Yo'lingizni yoritguvchi,

Go'yo mash'al bo'lar sizga.

Boshlovchilar:

Xush kelibsiz Dono bobo,

Davramizga marhabo,

Siz va zukko bolalarga

Buyuk Temur haqida

Savol bermoqchi edik.

Bergan javobingizdan

Ma'no termoqchi edik.

Dono bobo

Marhamat, bo'lsa savol,

Javob bergaymiz bemalol.

1- boshlovchi (o'g'il bola)

Necha yoshda bugun bobomiz Temur?

Dono bobo

677dir, ming shukur.

2- boshlovchi (qiz bola)

Qay shaharda tugʻilgan bobomiz Temur?

1-bola yaʼni oʻquvchi (dono boboning zukko nabirasi)

Shahrisabz erur ul zot maskani, jahonlarga keng ochilgan eshigi.

1- boshlovchi (oʻgʻil bola)

Qay shaharda boʻlgan Bobomiz taxti?

2-bola yaʼni oʻquvchi (dono boboning zukko nabirasi)

Samarqanddir asl uning poytaxti,
Turon zamin erur ul zot vatani.

2- Boshlovchi (qiz bola)

Aytingchi ul zot qanday daho,
Yo ul vaqt boʻlganmi boshqacha baho?

3-bola yaʼni oʻquvchi (Dono boboning ziyrak nabirasi)

Yaxshi koʻrgan chovgon surishni,
Ot oʻynatib boʻlgan uchqur chavandoz,
Ilmu –fanni koʻp oʻqigan, koʻp bilgan,
Yana- yana koʻp bilishga intilgan.

1- boshlovchi (oʻgʻil bola)

Nega ul zotning
nomlari sohibqiron?

4-bola yaʼni oʻquvchi (Dono boboning ziyrak nabirasi)

Ikki yulduz koʻkda duch kelgan zamon,
Oʻsha paytda dunyoga kelgan sohibqiron.

Aql ila jahonni mahf etganlar,
Adolatla sohibi zamon bo'lganlar.

2- boshlovchi (qiz bola)

Qay diyor ul kishining vatani ?

5-bola ya'ni o'quvchi (Dono boboning ziyrak nabirasi)

Shahri Kesh deya atalur u kishining vatani,
Chaman ichra chamanlarning chamani.

1- boshlovchi (o'g'il bola)

Ul zotning qanday buyuk avlodlari bor?

6-bola ya'ni o'quvchi

Ulug'bek, Mirzo Bobur,
Akbarshoh, Shohjagongir.

Boshlovchilar:

Rahmat sizga Dono bobo
Berdingiz bizga yaxshi saboq.

Dono bobo

Bolalarim peshonangiz,
Hamisha porloq bo'lsin.
Ulug' Temur ishonchini
Har bir ishda oqlangiz.

Hamma

Istiqlol bizniki,
Istiqbol bizniki

Musiqiy tanaffuz

Dono bobo:-bolalar endi siz meni tinglang, men sizlarga bir voqea aytib bermoqchiman. Voqea mana bunday ro'y beribdi.(Hikoya Dono bobo nabiralari ishtirokida, kichik sahna ko'rinishi tarzida namoyish etiladi)
Amir Temurning bolaligi: 1- o'quvchi

Amir Temurning otasi: 2- o‘quvchi

Qalandar: -3 –o‘quvchi

Dono bobo- Bir kuni Tarag‘ay bahodirxon ko‘p qo‘ylarni o‘g‘li Temurbekka berib, o‘g‘lim bu qo‘ylarni bozorga borib sotib keleng, debdi. Temurbek qo‘ylarni bozorga pullabdi.

Bir qalandar:

Kimki shu yozuvni qadriga yetib 1000 oltinga sotib olsa, u dunyoning oxiriga yetadi.....

Temurbek.

Menga bering. Mana 1000 oltin (deb xaltachadagi tillolarni beribdi).

Qalandar

Bu yozuvni otang oldida borib o‘qigil.

Temurbek

Ho‘p bo‘ladi. (Temur otasi oldiga kelib yozuvni beribdi).

Temurbekning otasi

Barakallo, o‘g‘lim deb yozuvni o‘qibdi. Unda: “Zulm bilan dunyoda nom qoldirib bo‘lmaydi. Jamshid-u Sulaymonlar kelib ketdi bu dunyoga. Navbat senga ham yetishi tayin”. Barakallo o‘g‘lim, oltinlarni ko‘p dono ishga safr qilibsiz. Endi bu hurmatga amal qilmog‘ingiz kerak.

Temurbek: ho‘p bo‘ladi otajon.

1-boshlovchi (o‘g‘il bola)

Hikoya muallifi o‘shal alloma shoir Kamol Ho‘jandiy ekan.

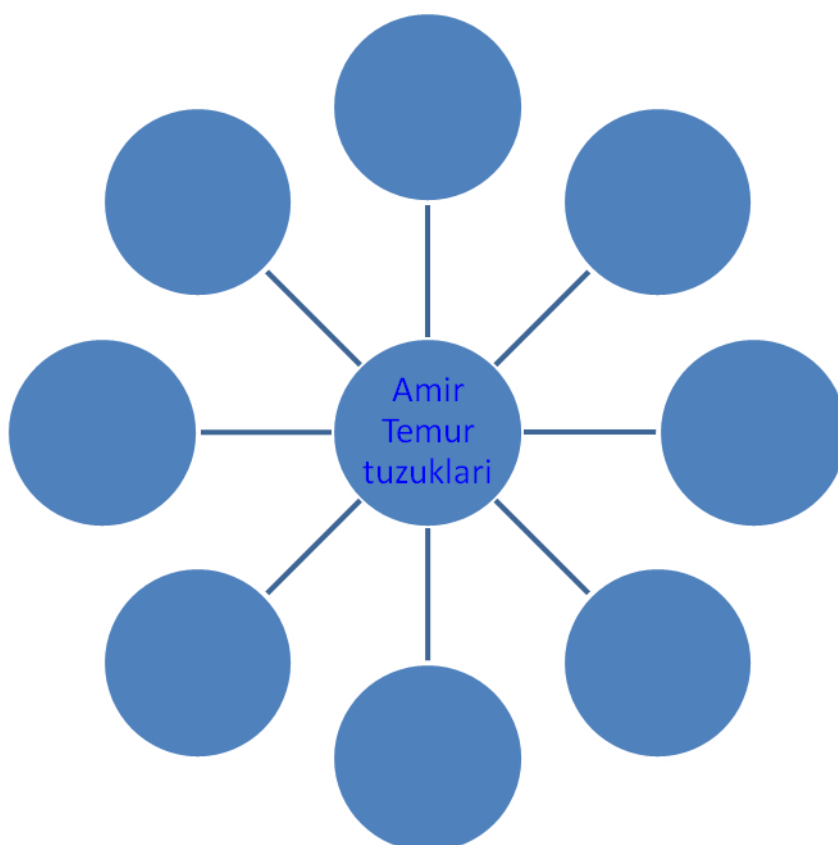
2-boshlovchi (qiz bola)

Hurmatli Dono bobo! hozir zukko nabiralaringizni “Nilufar guli” metodi orqali Amir Temur tuzuklarini bilish darajalarini sinab ko‘rsak.

Dono bobo –ziyrak va o‘zimdek dono nabiralarim bilimiga ishonaman. Sizlar bunga nima deysizlar.

Bolalar birgalikda: Biz tayyormiz.

Ular sahnaga chiqib, Amir Temur tuzuklaridan namunalarni “nilufar guli” metodidan foydalangan holda yoritadilar:

Javoblar:

1. Kuch – adolatdadir.
2. Aqlli dushman, johilu nodon do‘stdan yaxshidir.
3. Agar dushmanning bosh urib panohingga kelsa, rahm qilib yaxshilik va muruvvat ko‘rsat.
4. Bilagi zo‘r birni yiqitar, bilimi zo‘r mingni.
5. Adovat emas, adolat engadi.
6. Til-qilichdan o‘tkirdir.
7. Bir kalima shirin so‘z qilichni qinga kiritar.
8. Er yigitni nomus o‘ldirar

1-boshlovchi (o‘g‘il bola)

Dono bobo nabiralaringiz ham o‘zingizdek bilimdon va dono o‘quvchilar ekan. Biz ular yordamida Amur Temur tuzuklari haqida ma’lumotga ega bo‘ldik.

2-boshlovchi (qiz bola)

Shuningdek, Amir Temur bobomizning mardligi-yu, buyuk sarkarda, qonunshunos olim, takrorlanmas me’mor ekanligini bilib oldik.

1-boshlovchi (o'g'il bola)

Temur bobo, nomingizni
Yod etajakmiz.
Olam aro ruhingizni
Shod etajakmiz.

2-boshlovchi(qiz bola)

Ko'kni o'pgan binolarda
Yashab qolasiz.
Ko'zga ko'chgan ziyolarda
Yashab qolasiz.

Shuning bilan bugungi kechamizga yakun yasab ekanmiz, barchangizni bobolarimiz ruhi qo'llasin, degan tilakni bildirib qolamiz. O'quvchilar ijrosida "Amur Temur" qo'shig'i yangraydi va unga barcha jo'r bo'ladi.

«Navro'zi olam» ertaligi

Boshlang'ich sinflarda bu ishlarning davomi sifatida «Navro'z bayrami» ertaligini tashkil qilish mumkin. Bu borada boshlang'ich sinf o'qituvchilari Navro'z, bahor haqidagi she'rlarni ifodali o'qib berib, o'quvchilarni bahor kelganidan ogoh etishi va bu tadbirga ularni jalb etishlari mumkin. Ertalikda barcha o'quvchilarni ishtirok etishini ta'minlash lozim. Shuningdek, musiqa o'qituvchisi yordamida bolalarga navro'z, bahor, vatan, tabiat, haqidagi alohida va guruh ishtirokida aytiladigan ashulalar o'rgatiladi. Mana shu tantanaga tayyorgarlik ko'rishning o'ziyoq bolalarga benihoya zavq-shavq bag'ishlaydi. O'qituvchining bayramga atab devoriy gazeta chiqarishi, unda bahor, tabiatning tasvirlanishi ham bolalarda ko'tarinki kayfiyatni hosil qiladi. Biz yuqorida aytganimizdek, ertalik munosabati bilan bolalarning she'r yodlashi, qo'shiq va raqslarni, bahor, tabiat, hayvonlar to'g'risidagi topishmoq, tez aytishni o'rganishlari ertalikni qiziqarli, ta'sirchan o'tishiga katta yordam beradi. Ertalik mazmunini

boyitadigan obrazlar: Navro‘zoy, Dehqonbobo, Gullar, Bahoroy, Quyosh bobo, hayvonlardan: Ayiqpolvon, Quyoncha, Olmaxon, Qushlarning ijtiroki bayramga ko‘rk bag‘ishlab, bolalarning qiziqishini yanada oshiradi. Ertalikka ota-onalar va boshqa mehmonlar taklif qilinadi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilan Navro‘z bayramiga bag‘ishlab quyidagicha ertalikni tashkil qilish mumkin.

Ertalikning maqsadi:

1. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida milliy qadriyatlarimizga nisbatan qiziqish va hurmatni tarbiyalash.
2. Navro‘zning kirib kelishi bilan tabiatga bo‘lgan munosabatni o‘zgarishi, yoshlar qalbida tabiatga bo‘lgan mehrni o‘yg‘otish va kishilar mehnatidagi o‘zgarishlarga doir bilimlarni berish.
3. Ona-tabiatni asrash, insonlarni bir-biriga nisbatan mehr-muhabbatli bo‘lishni tarbiyalash iboratdir.

Xonada nafis musiqa sadosi yangrab, sahnaga Bahoroy chiqib keladi.

Bahoroy:

Salom aziz bolalar,
Mehribon onajonlar,
Kalbi nur va ilmga,
Mehr hamda bilimga,
To‘la mening ustozim,
Salom keltirdim Sizga.

deb, barchaga ta‘zim qilib, Bahoroy so‘zida davom etadi: Aziz bolalar, qadrlil ota-onalar, muallimlar barchangizni bahor bayrami «Navro‘zi olam» bilan muborakbod etaman. Men sizlarga qir-adirlar, keng dalalar, bog‘lar, do‘stlarimiz bo‘lmish hayvonlar, qushlar nomidan qizg‘in tabrik va salom keltirdim.

Bolalar: Rahmat, senga Bahoroy.

Bahoroy: Aziz mehmonlar, bugun “Navro‘z” bayrami. Keling go‘zal Navro‘zoyni qarshi olaylik (hamma qarsak chaladi), sahnaga boshiga

gulchambar kiygan, qo'llariga gullar dastasini ko'targan Navro'zoy kirib keladi.

Bolalar barchalari jo'r bo'lib, Navro'zoyni qarshi olishadi:

Salom senga Navro'zoy!
Fasli bahor elchisi,
Xush kelibsan davraga
Tabiat darakchisi.

Navro'zoy:

Salom, aziz bolalar,
Shuh-shodon durdonalar,
Salom keltirdim sizga
Tabiatim, onamdan.

Bahoroy:

Bahor kelsa yashnar olam,
Yashnar dillar, sho'x ko'ngillar.
O'zbekiston yurtim bo'ylab,
Sayrar xo'shovozi bulbullar.

Navro'zoy Uyg'unning «Bahor» she'rini aytadi:

Suvlar shildirab oqar,
Qo'shig'i dilga yoqar.
Bizga shodlik keltirding,
Salom senga, gulbahor.

Hamma qo'shiq aytishadi:

Binafshajon binafsha,
Yurishlaring chiroyli.
Davramizda ochilib,
Turishlaring chiroyli.

Navro‘zoy: Rahmat aziz bolalar, ajoyib qo‘shiq aytdingizlar. Men o‘zim bilan birga bahor elchisi bo‘lmish boychechak, binafsha, chuchmomaoylarni olib kelganman.

Bahoroy: Qani bolalar ularni qarshi olaylikchi. Bolalar «Boychechak» qo‘shig‘ini ijro etadilar, gullar birin-ketin kirib kela boshlaydi.

Bahoroy: Bolalar, siz yurtimizda o‘sadigan yana qanday gullarni bilasiz?

Bolalar: atirgul, gulsafsar, qizgaldoq, karnaygul va boshqalar.

Navro‘zoy: Bahor faslida qanday tabiat hodisalari bo‘ladi?

Bolalar: Yomg‘ir, shamol, do‘l, momaqaldiroq, chaqmoq.

Binafsha: Bolalar bir oz sovuq yegandek bo‘ldim, kelinglar saxiy va mehribon Quyosh bobomizni chaqira qolaylik.

Bolalar: Quyosh bobo, mehribon bobo!

Quyosh bobo: Shu yerdaman bolalarim,
Jajji, sho‘x lolalarim,
Yordamga shayman har dam,
Kelurman, ildam, ildam,
Sovuq yebsiz-ku bir oz,
Isining, bulursiz soz.

Navro‘zoy: Bolalar quloq tuting,
Tashqarida nimadir,
Qilmoqda, shitir-shitir.

Bolalar: Bu yomg‘ir. (hamma «Yomg‘ir yog‘aloq» qo‘shig‘ini kuylaydi.)

Lola: Savolim bor sizlarga
Siz jajji yulduzlarga,
Tog‘da nega erir qor,
Nega to‘lib-toshar anhor?

Bolalar: Chunki, Bahor keldi.

Chuchmoma: Siz aziz bolajonlar,
Topag'on qaqajonlar,
Bilim egallab rosa,
Bo'libsiz aqli raso.

Lola: Tinglang, bordir bir savol,
Urinib ko'ring bir bor,
Do'stlaringiz kim erur,
Kuylar soz navolarda?

Bolalar: Bular bizning do'stlarimiz - qushlar, hayvonlardir.

Bahoroy: Keling bo'lmasa bolalar ularni qarshi olaylik.

Davraga qushlar, kapalak, hayvonlardan: ayiqpolvon, olmaxon, quyonchalar kirib kelishadi. Hamma qarsak chaladi.

Bolalar Zafar Diyorning «Kapalak» nomli she'rini qo'shiq qilib kuylashadi:

Hoy kapalak, kapalak,
Qanotlaring ipakdek;
Muncha shoshib uhasan,
To'xta so'zlayin andak

Kapalakjon, kapalak,
Qanotlaring ipakdek;
Do'st bo'laylik ikkimiz,
To'xta, so'zlayin andak!

Hayvonlar orasidan Ayiqpolvon chiqib, bir dam kerishib oladida:

Uxlabman rosa to'yib,
Ovozingiz eshitib,
Sergak tortibman, shu dam,
Qarasam, kelib Bahor,

Tulib oqmoqda anhor.
Qani asal yalasam,
Mazza qilib quvnasam.

Qushlar Zafar Diyorning «Gʻunchalar» sheʻridan parcha aytishadi:

Vatan agar boʻlsa bir chaman,
Siz qoʻynida xandon gʻunchalar
Ay siz mening kichik doʻstlarim,
Vataningiz sevar shunchalar,-

Quyosh bobo davraga chiqib, bolalarga savol bilan murojaat qiladi:

Bolalar sizga bir savolim bor, Bahorda qanday ishlar bajariladi?

Bolalar: Don, chigit, daraxt, gullar, sabzavotlar ekiladi.

Navruzoy: Bolalar, qaranglar, kim tashrif buyurayapti.

Bolalar: Dehqonbobob kelyapdilar. Assalom Dehqon bobo!

Dehqonbobob: Vaalaykum assalom, jajji nabiralarim. Bugundan boshlab yurtimizda mehnat pallasi, joʻshqin hayot vaqti boshlandi. Oʻzim bilan sizlarga hamrohim, yaqin doʻstim ketmonjonni, chigit polvonni, bugʻdoyoylarni olib keldim.

Bugʻdoyoy: Men har doim azizman,
Lik-lik toʻla magʻizman.
Oltin kabi tovlanib,
Qush kabi sollolanib,
Bobo dehqon bilan birga
Shoshildik davrangizga.

Chigitpolvon: Oʻzim kichik chigitman
Juda polvon yigitman!
Vatanim mening tuproq.
Kuch olar tanim har choq.

Dehqon bobo: Balli aziz bug‘doyim,
Jajji yigitcham balli.
Sen mening iftixorim
Shon-shuhrat va madorim.

Bahoroy Shoir O‘tkir Rashidning «Vatanim» she‘rini aytadi:

Chaman-chaman gullarga,
Sayroqi bulbullarga,
Ko‘kni quchgan uylarga,
Baxt keltirgan to‘ylarga,
Quvnoq va sho‘x kuylarga,
Joydir go‘zal Vatanim,
Boydir go‘zal Vatanim.

Ertalikni yanada qiziqarli qilish uchun ishtirok etayotgan obrazlarning har biri bolalarga topishmoq bilan murojaat qiladilar.

Dehqon bobo: Uyning shiftida ini
Kuylab berar har kuni
Bahorda kutib olib,
Kuzatamiz kuz kuni.

Bolalar: Qaldirg‘och.

Quyosh bobo: Oyna emas jimirlar,
Tek turolmas qimirlar.

Bolalar: Bu suv

Navro‘zoy: O‘zi qizil, go‘zal biram,
Qirga yozar qizil gilam.

Bolalar: Lolaqizg‘aldoq.

Lolaoy: Kasbi doim taqir-tuqir,
Qayda ilon ko‘rsa cho‘qir.

Bolalar: bu Laylak.

Bahoroy: Bizga ruxsat endi bolalar
O‘z ishimiz tomon yetaylik.
Kutmoqdadir bizni keng dala,
Vazifamiz ado etaylik.

Bolalar: Xayr senga go‘zal tabiat,
Xayr bobo dehqonim mening,
Uchrashurmiz sen bilan har kun,
Go‘zal bog‘im, ona-maktabda.

Ertalikda ishtirok etgan barcha obrazlar, birin-ketin kechani tark etishadi. Bolalar o‘qituvchi va ota-onalar tomonidan taqdirlanadilar.

Bu ertalik orqali o‘quvchilar yurtimiz tabiati, undagi bahor munosabati bilan bo‘ladigan tabiat hodisalari, kattalar mehnati haqida ma’lumotga ega bo‘ladilar. Qolaversa, bolalarda ona-tabiatni asrash, jonvorlarga ozor bermaslik, tevarak-atrofni ifloslantirmaslik, daraxt va ko‘chatlarni ko‘paytirish ishlariga o‘z hissalarini qo‘shish ko‘nikmasi shaklanadi hamda o‘quvchilar Navro‘z bayramini xalqimiz e‘zozlab kelayotgan qadriyatlaridan biri ekanligini anglab yetadilar.

“Gullar bazmi” ertaligi

Ertalikning maqsadi: boshlang‘ich sinf o‘quchilarida ona tabiat, atrof-muhitga nisbatan ijobiy munosabat hamda ma’naviy-axloqiy, estetik dunyoqarashni tarkib toptirish, go‘zallikni his etish ko‘nikmasini shakllantirish.

(Sahna ko‘rinishi. Maktab bog‘i tasviri. Bog‘ning hamma joyida chiroyli,

turfa xil gullar ochilib turibdi. Atrof yam-yashil ko'rinishga ega. Sahna atrofiga gullarning go'zalligi aks ettirilgan plakatlar ilingan)

Boshlovchi: Gullarni parvarishlash maqsadida Gulnoza va Rayxon chelakda suv ko'tarib kirib kelishdi.

Gulnoza – Voy, Rayxon gullarimizga qara, biram chiroyliki, ularga qaragan sari zavqing keladi.

Rayxon– Ha, bu mehnatimiz samarasi. Voy, mana bu joydagi gullarni kimdir uzib, payxon qilibdi-mi?

Gulnoza –Bechora gullar, bu kimning ishi ekan?

Boshlovchi: Shu payt uzoqdan Soqivoy ko'rinibdi. U gullarni ayamay uzar, oyog'i tagiga olib yanchardi.

(Qizlar baravariga)

Hoy, nima qilyapsan? Axir ularning ham joni bor. Bechoralarga rahming kelmaydimi?

Soqivoy: Qo'ysangizlarchi, bular oddiy gullar-ku!

Qizlar: Nega endi? Bu gullar atrof-muhitni tozalaydi, ham o'zining go'zalligi bilan hamma joyni bezab turadi. Seni bu gullarni uzishga, ularga zarar yetkazishga haqqing yo'q.

Soqivoy: nima uchun? Men xohlagan ishimni qilaman. Mana, mana.

Boshlovchi: deb Soqivoygullarni uza boshlabdi.

(Shunda birdan momaqaldiraq bo'libdi.“Bahor vasli” musiqasi yangrab, davraga Tabiat momo kirib kelibdi)

Boshlovchi: Tabiat momo Soqivoyga qarab:

Gullarning ham joni bor,

Ozor bersang og'riydi.

Axir gullar ona yer

Havosin tozalaydi.

Soqivoy esa:

Ey, qo'ysangizchi Tabiat momo

Endi shu gul uzishni ham qilmang muammo.

(Tabiat momo qo'lidagi sehrli tayoqchasi bilan gullarga jon kirita boshlabdi.
Chiroyli musiqa yangraydi. Davraga turfa gullarni ifodalavchi kiyimlarda
gullar raksi ijro etilib, gullar kirib keldi)

Atirgul:

Bu Soqivoy har kuni
Gul bandimni uzadi.
Uzgani yetmaganday,
Barglarimni ezadi.

Chinnigul:

Soqijonning dastidan
Holim bo'ldi juda tang.
Ana ishonmasangiz
Boshqa gullardan so'rang.

Binafsha:

Men Soqivoy dastidan,
Turmayman hech ochilib.
O'zi faqat bahorda,
Kelaman mehmon bo'lib.
(Boshqa gullar ham baravariga)
Biz bezormiz Soqivoydan,
Kirmasin hech gulzorga.
Shunda bizlar yayrab- yashnab,
Aylanamiz chamanzorga.

Tabiat momo.(jahli chiqib)

Ko'rmagandim bunday holni,
Bu Soqivoy qanday bola,
Ozor berib gullarga,
Nimalarni qilib hayol,
Botirman deb o'ylaganda,
Yoki kuchin ko'rsatganmi?

Bir g'alamis o'rgatganmi?

(Gullar birgalikda)

Biz gullar bu zaminni,
Go'zallikka chulg'aymiz.
Bizlarda bor ko'p xislat,
Dardga shifo bo'lgaymiz.

Boshlovchi: Soqivoy qilgan ishidan uyalib, yerga qaradi va:

Endi gulni uzmayman,
Yanchishga qo'l cho'zmayman.
Kechiring meni do'stlar,
Safingizga qo'shinglar
Shu ondan yomonlikdan
O'z-o'zimni tiygayman
Ezgu ish, yaxshilikni
Hozirdan boshlagayman.

Tabiat momo (*xursand bo'lib*) Barakalla.

Gullar: biz endi Soqivoyni o'zimizga do'st deb bilamiz.

Gulnoza –ko'rdingmi Soqivoy, gullarning ham joni bor.

Pa'uxon – ham bizlarga foydasi bor. Kel, ularni qilmaylik xafa.

Soqivoy –Qizlar aslida men xona gullarini o'stirishni hohlayman, ammo negadir men ekan gullar sira o'smaydi, shu bois boshqalar ekan gullarni ochilib turganini ko'rsam, toqat qila olmasdim. Ayni damda qilgan ishimning xato ekanligini anglab yetdim, boshqalar mehnatini qadrlashni, hurmat qilishni o'rgandim.

Gulnoza- Soqivoy, demak senga xona gullarini parvarish qilish haqida ma'lumot va ko'rsatmalar kerak ekan.

Rayxon- unda seni gul sotuvchisi yoniga olib boramiz.

Boshlovchi- shunday deya qizlar Soqivoyni gul dukaniga olib borishibdi.

Rayxon, Gulnoza, Soqivoy –Assalomu-alaykum amakijon!

Gul sotuvchis i- Vaalaykum-assalom bolalar, kelinglar bizdan qanaqa xizmat.

Sizlarga qanday xona gullari kerak?

Soqivoy - kechirasiz, amakijon, bizlarga xona gullarini parvarish qilish haqida ma'lumot kerak edi.

Gul sotuvchisi – Bajonudil, bu savollaringizga javob berishga harakat qilaman.

Boshlovchi- Gul sotuvchisi bolalarni xona gullari bilan nomma-nom tanishtirib, ularni qanday parvarish qilish haqida batafsil ma'lumot berdi.

Gul sotuvchisi- xo'p! bolalar men aytgan ma'lumotlar yodingizda qoldimi? keling bir takrorlab ko'ringchi? gul parvarish qilishni qay darajada o'zlashtirib olibsiz. Buning uchun men sizlarga gullarning nomi yashiringan krossvordni beraman, siz uni yechishga harakat qilib ko'ringchi?

Bolalar – biz tayyormiz.

			1		2		3		4		6	7
X	I	T	O	Y	A	T	I	R	G	U	L	I
									5			

Javoblar:

1. Yorongul
2. Sarsabil
3. Liliya
4. Begoniya
5. Aloye
6. Lola
7. Fikus

Gul sotuvchisi - xo'sh, bolalar qanday xona gullari bor ekan, ularning nomlarini takrorlangchi?

Bolalar- kaktus, begoniya, yorongul, fikus, kameliya, lola, fialka, xitoy atirguli, liliya, aloye, sansevara va boshqalar.(bolalar galma-gal sanashadi)

Gul sotuvchi- qaysi donishmandlarimiz asarlarida xona gullari haqida ma'lumotlar keltirilgan?

Rayxon- Abu Rayxon Beruniy, Alisher Navoiy, Mirzo Bobur kabi allomalarimiz asarlarida xona gullarining nomlari, tasviri va shifobaxsh xususiyatlari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Gul sotuvchi –xona gullari qanday yo'llar bilan ko'paytirilar ekan?

Soqivoiy- begoniya, yorongul, fikus, kameliya qalamchalari orqali ko'paytiriladi.

Gulnoza- lola va liliyalar esa piyozboshidan ko'paytiriladi.

Gul sotuvchisi - barakalla bolalar, endi, kaktus haqida aytgan ma'lumotlarimni takrorlangchi?

Soqivoy- bu gul quruqlikni yaxshi ko'radi, uning vatani janubiy o'lkadir ya'ni Amerika va Meksika hisoblanadi. Kaktuslar-kaktusdoshlar oilasiga mansub ko'p yillik semiz poyali o'simlik.

Rayxon- uning shakli turli xil ko'rinishga ega bo'lib, tashqi tomondan tikanak bilan qoplangan. U bir necha guruhlarga bo'linadi: opunsiyalar-dumaloq yoki ovalsimon yassi, bir-biriga birikib o'sgan tanadan iborat.

Gulnoza- sereuslar-tanasi yo'g'on, ustunsimon etdor, mamileyariyalar-so'rg'ichsimon, chiroyli gullaydi. Kaktuslarning bundan boshqa ham turlari mavjud bo'lib ular suvni uncha xushlashmaydi. Kaktuslarni kompyuterlar oldiga nurlardan saqlanish uchun qo'yiladi. Ularni yorug'lik yaxshi tushadigan joylarda ustirish tavsiya etiladi.

Gul sotuvchisi – xona gullarining yaxshi o'sishi va rivojlanishi uchun eng zarur narsa nima ekan?

Bolalar- quyosh nuri va yorug'lik, deya baravariga javob berishdi va sahna yanada yorug'lashdi. ("Quyoshjon"ashulasi yangraydi va sahnada

boshlariga gulchambarlar taqqan qizaloqlar raqs ijro etishadi)

Tabiat momo - barakalla qizlarim, ajoyib raqsingiz bilan dillarni xushnud qildingiz. Endi sizlarning zukkolik darajangizni ham sinab ko'rsam qarshimasmisiz.

Qizlar – yo‘q aksincha, biz bundan juda xursand bo‘lamiz
Ustozlardan olgan ilmni amalda sinab ko‘ramiz.

Tabiat momo – Bolalar iltimos, elektron doskani olib kelinglar.
(Boqivoy va qizlar sahnaga ikkita elektron doska olib keladilar. Tabiat momo doskalarga atirgul so‘zini yozadi va sinkveyn metodi shartini tushuntiradi. Qizlar ikki guruhga bo‘linib, shartni bajarishga kirishadilar. Shart quyidagicha bajarilishi mumkin.)

Atirgul (**ot**)

Xushbo‘y, chiroyli (**sifat**)

Hid taratadi, kayfiyatni ko‘taradi, havoni tozalaydi (**fe'l**)

Qizlar qizil atirgulga o‘xshaydi (**ibora**)

Gul (**sinonim**)

Tabiat momo - rahmat sizlarga bolajonlar, bugun siz meni bilimdonligingiz, zukkoligingiz, donoligingiz, chiroyli raqs va qo‘shiqqlaringiz va meni asrashga bo‘lgan ishtiyoqingiz bilan xursand qildingiz.

Endi sizlar bilan xayrlashadigan vaqtim keldi.

Boshlovchi: Aziz bolajonlar hamda hurmatli tadbir qatnashchilari shuning bilan birga bugungi “Gullar bazmi” nomli tadbirimiz o‘z poyoniga yetdi. Barchamiz Ona tabiatni asraylik, zero:

Tabiatning, go‘zalligi, sofligi,

Bizga kerak qanchalar,

Insoniyat taqdiri

Bog‘liq erur shunchalar .

Shunday ekan biz barchamiz ona tabiat in’omlarini ko‘z qorachig‘iday asrashimiz lozim. Xayr sog‘ bo‘linglar!

“QUSHLAR BAYRAMI “ ERTALIGI

Ertalikning maqsadi:

- a) o‘quvchilarda ona tabiat, hayvonot dunyosi va qushlarga nisbatan ijobiy munosabat hamda ularni asrab-avaylash ko‘nikmasini shakllantirish;
- b) bolalarda qushlarning yashash tarzi, oziqlanishi, ko‘payishi, rivojlanishi haqida bilim, tushunchalarni hosil qilish;

Bayram tayyorgarligi: Bayram o‘tkaziladigan joy va uning jihozi: zal bayramona bezatilgan. Sahna atrofiga har xil qushlar surati aks etgan plakatlar, “Qushlar bizning do‘stimiz“, “Qushlarni seving” shiorlari osilgan, qafaslarda jonli qushlar keltirilgan, ora-surada bedana qushining jarangdor, sayroqi ovozi eshitilib turibdi. Sahna milliylikka yo‘g‘rilgan ruhda.

Mas‘ul shaxslar: ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari, sinf rahbari, ota-onalar qumitasi raisi va sinf faollari.

Bayram rejasi:

1. Kirish. (Kechani ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari ochib beradi)
2. Asosiy qism: O‘quvchilarga bayram ochiq deb e‘lon qilinadi; Tadbir boshlanadi.
3. O‘quvchilar ishi bo‘yicha “Yosh musavvirlar” musobaqasi uyushtiriladi.
4. Faol o‘quvchilar rag‘batlantiriladi.
5. Tadbir yakunlanadi.

Tadbir syenariysi:

Bayram jarchilarning chiqishi bilan boshlanadi:

- 1- jarchi: Bolalar-u bolalar,
- 2- jarchi : Yurtdagi gul- lolalar!
- 1- jarchi: Eshitmadim demanglar,
- 2- jarchi: Eshitganlar jilmanglar,!

1- jarchi: Bugun maktabimizda

2- jarchi: Katta tadbir bo'ladi, ho-ho-hoy!

1-2- jarchilar:

“Qushlar bayramiga xush kelibsizlar!!!

Sahnaga 2 ta boshlovchi chiqadi:

1-boshlovchi:

Assalom bayramimizning quvnoq o'g'il-qizlari,

She'riyat osmoninig chaqnoq yulduzlari,

Qabul aylang do'stlarim, deymiz assalom,

Qo'limiz ko'ksimizda, salom-assalom!

2-boshlovchi:

Assalomu alaykum aziz mehmonlar, ustozlar, qadrli o'quvchilar. Mana bugun maktabimizda katta tantana.”Qushlar bayrami” mavzusiga bagishlab o'tkazilayotgan tadbirimizga xush kelibsizlar!

(Davraga **qaldirg'och** kiyimidagi bola keladi.)

O'quvchilarga qarab:

Qaldirg'ochman qaldirg'och

Men keldim yozib quloch.

Horib keldim men shu choq

Ko'kka solib arg'imchoq

O'quvchilar:

Qaldirg'ochjon kelaqol,

Bizga mehmon bo'laqol.

Boshlovchi:

Qaldirg'och do'stlaring qani,

Qaldirg'och:

Ularga yo'lda bir yomon bola duch keldi. Ular kelishga qo'rqishyapti.

(Davraga yomon bola qiyofasidagi bola kirib keladi.)

Yana qaldirg'och: U qushlarga tosh otadi.

Boshlovchi: Bolalar aytingchi qushlarga tosh otgan bola qanday bola?

Hamma:

Yomon bola

1- o'quvchi:

Yaxshi bola emasdir- u,
Sizga aytar so'zidir bu,
Qushlar bilan do'stlashmay,
Ularga tosh otgan bola.

2- o'quvchi:

Uni derlar berahm,
Qilar ishi doim zahm.
Bebosh, nodon, kaltafahm
Qushlarga tosh otgan bola.

Boshlovchi: Mana do'stlar, qushlarga ozor bergan bolalar yomon bola bo'ladi. Biz qushlarga don berib, uyalar yasab berishimiz kerak. Sizlar qushlarni qiynamaysizlarmi?

Hamma:

Yo'q,

Boshlovchi:

Ularga yordam berasizmi?

Hamma: Ha.

Yomon bola qilmishidan uyalib kechirim so'raydi, shundan so'ng bolalar qushlarni chaqirishadi:

Hoy qushlarjon kelinglar,

Bizga mehmon bo'linglar.

(Qushlar kiyimidagi bolalar kirib keladi: kaptar, turna, chittak, kaklik, bulbul, turg'ay, zag'izg'on, musicha, qizilishton)

Kabutar:

Tinchlik qushi kaptarman,

Xabarchilikka borman.

Oppoq-oppoq qanotman,

Qushlar ichra bir zotman.

Turna:

Men turnaxon bo'laman,

Fazolarni kezaman.

Bahordan berib darak

Kuylab qo'shiq aytaman.

Chittak:

Men qushchaman mittigina,

Tillarim chuchukkina,

Olachipor qanotim,

Bilsangiz chittak otim.

Kaklik:

Kaklik qushman yayrayman

Bog'larda men sayrayman.

O'ynab dala qirlarda,

Kakku deya kuylayman.

Musicha

Meni ko'plar yuvosh der,

Kuk-ku-g'u.

Ba'zi birov bevosh der,

Kuk-ku-g'u.

Dehqon meni siylaydi,

Kuk-ku-g'u.

Omborchilar quvlaydi,

Kuik-ku-g'u.

Qizilishton

Daraxt qurtin teraman,

Taq-tuq-taq.

Unga shifo beraman,

Taq-tuq-taq.

Bog'lar bo'lsin hosildor,
Taq-tuq-taq.
Bog'bonga men madadkor,
Taq-tuq-taq.
Nog'oracho'p tumshug'im
Taq-tuq-taq.
Nafsiz ketmas qo'shig'im,
Taq-tuq-taq.

To'rg'ay

To'rg'ay, to'rg'ay, to'rg'ay
Bug'doyzor, qir, o'rga kel,
Qo'shiq ayt don haqida,
To'qchilik, non haqida.

Zag'izg'on

Laqqillamay sahardan,
Darak bergin shahardan.
Yuraklarga dalda ber,
Yoz kelar, deb va'da ber.
Kelib qolsak duch agar,
Faqat keltir xushxabar.

Bulbul:

Bulbul deyishar meni,
Tinglashar sahar meni,
Xushovoz ovozim bor,
Kuylarman men betakror.

(Qushlarni o'tirishga taklif qilinadi.)

1-boshlovchi: bizning o'lkaga xush kelibsiz. Endi do'stlar qushlarni she'r,
qo'shiqlarimiz bilan xursand qilamiz.

3-boshlovchi: hozir qushlar haqida qo'shiq tinglaymiz.

(Qo'shiq ijro qilinadi.)

1- boshlovchi: hozir biz qushlarni nechog'li bilishingiz haqida ma'lumotga ega bo'lamiz. Buning uchun "sinkveyn" metodidan foydalanamiz.

O'quvchilar ikki guruhga bo'linadi:

1-guruh

2-guruh

"Qaldirg'och", "Kabutar" so'ziga sinkveyn usulida ta'rif

berishadi.(masalan)

1. Qaldirg'och
2. Beozor, nozik
3. Bahorda uchib keladi
4. Qizlar qoshi qaldirgoch qanotidek
5. Qush.

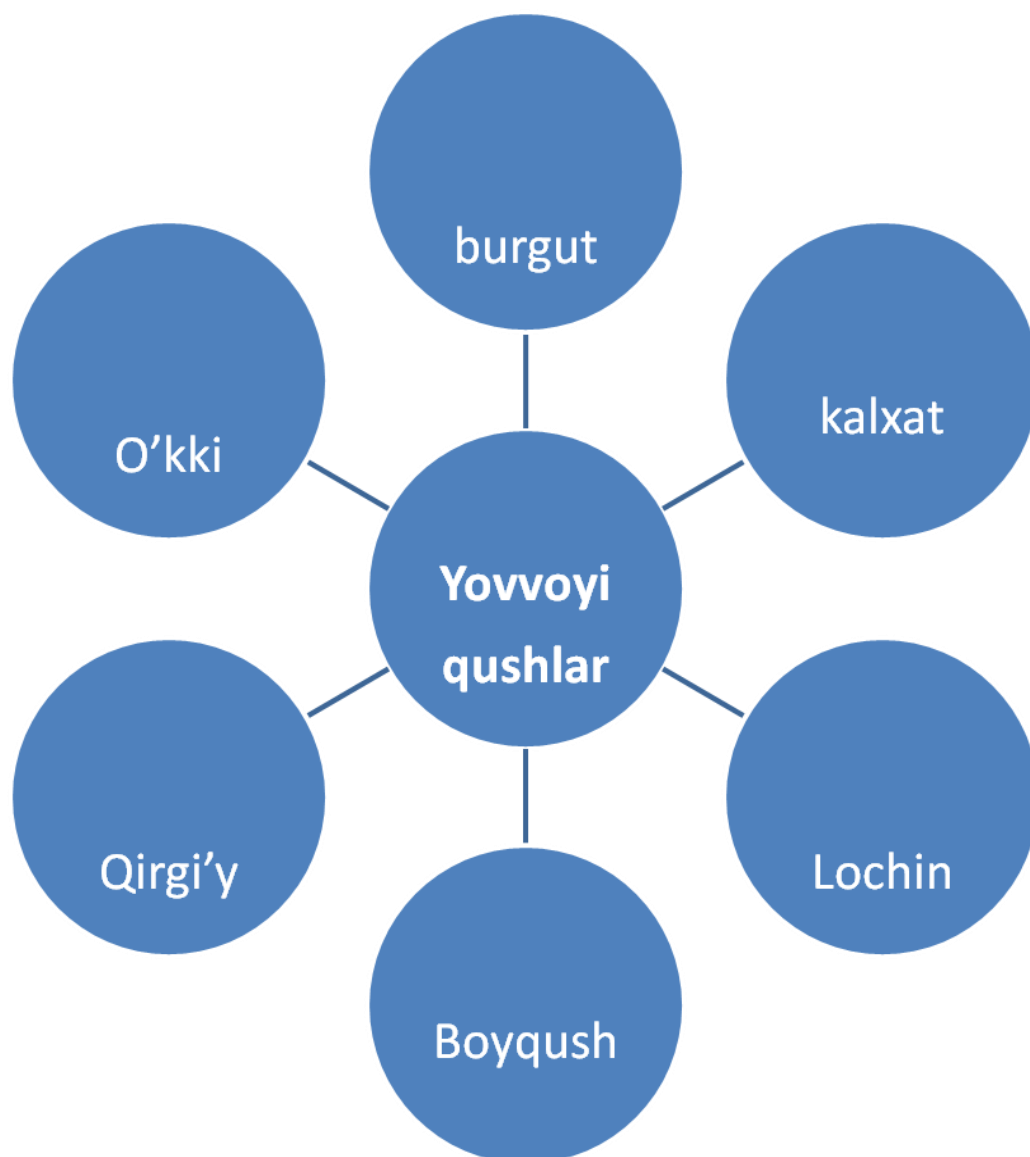
O'quvchilar baholanadilar.

3- **boshlovchi:** hozir biz o'quvchilarimiz ishtirokida "Buzilmagan uya" sahna ko'rinishini tomosha qilamiz.(4-sinf o'qish kitobi 201- sahifa asosida)

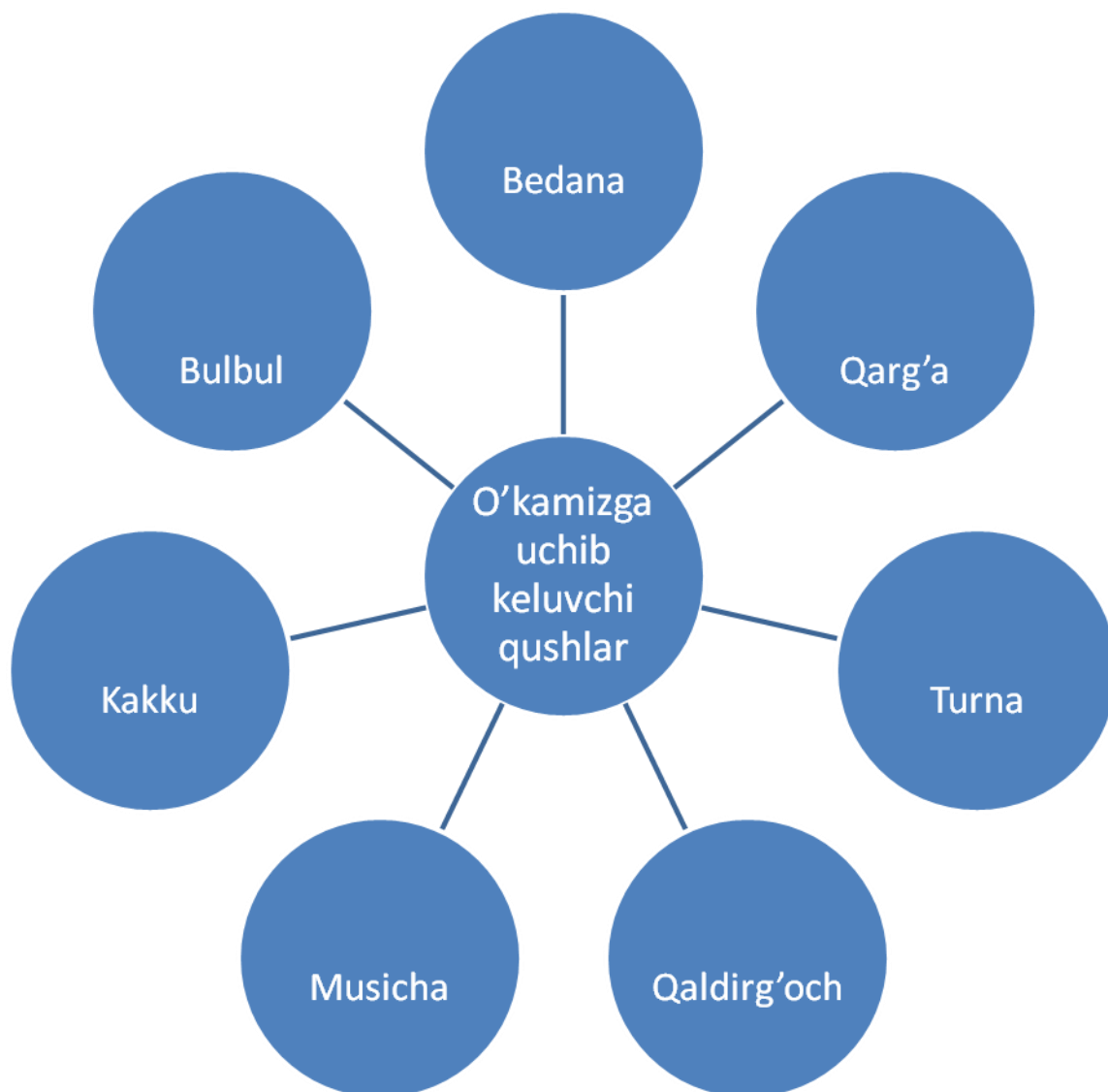
1- **Boshlovchi:** "Klaster" metodidan foydalanib o'quvchilarning qushlar nomini qay darajada bilishlarini aniqlaymiz:

(Boyagi 2 guruh asosida o'tkaziladi)

1-guruh

2-
guruh

(O'quvchilar ballanib rag'batlantiriladi.)

1-boshlovchi: endi o'quvchilarimiz o'z ijod namunalari asosida chizgan suratlarini namoyish qilishadi. (o'quvchilar uylarida chizib kelgan suratlarini ta'riflab berishadi.)

Boshlovchi so'z navbatini o'qituvchiga beradi. O'qituvchi kamchilik, yutuqlar haqida gapiradi. Qushlar haqida aytilmagan ma'lumotlarni keltiradi va g'olib jamoani e'lon qiladi.

O'qituvchi: Aiz bolajonlar! Shu bilan bugungi tadbirimizni yakunlaymiz, faol ishtirokingiz uchun sizlarga katta minnatdorchilik bildirib qolamiz. (musiqa yagraydi. Tadbir yakunlanadi)

Mehrjon bayrami tadbiri syenariysi

Maqsad:

A) boshlang'ich sinf o'quvchilarida milliy qadriyatlarimizga nisbatan hurmat hissini tarbiyalash.

B) yil fasllarining xususiyatlari haqidagi tushunchalarini umumlashtirish hamda ona tabiat, atrof-muhitga nisbatan ijobiy munosabat ko'nikmasini shakllantirish.

(Sahna ko'rinishi)

Sahna bayramona ruhda. Ya'ni sahnaning yuqori qismida "Mehrjon bayramiga xush kelibsiz" degan yozuvlar aks etadi. Sahna qoq ikkiga bo'linib, kuzgi mevalardan tortib, ekinlargacha did bilan joylashtirilgan. Har bir sinf o'z ko'rgazmasini namoyish qiladi. Ya'ni ikki sinf ishtirokida tadbir sahnalashtiriladi. Davraga ikkita boshlovchi chiqib keladi.

1- boshlovchi: Aql-u bilim, shijoat odamlarniki

Vijdon bilan nomlanur har halol mehnat,
Mehnat ila topilgay hurmat, ehtirom
Mehnat o' sha hurmatni saqlamoq demak.

Assalomu alaykum aziz tadbirimiz qatnashchilari. Ushbu kun, ya'ni "Mehrjon bayrami " tadbirimizga xush kelibsiz. Dehqon bobomizning yetishtirgan hosillari, bog'u-rog'lari, poliz ekinlari, shirindan shakar mevalari, tilyorar qovun-tarvuzlarni ko'rib ko'zingiz quvonadi. Darhaqiqat, bu mehnat mahsuli yurtimiz tinchligi-yu, obodligi va farovonligiga qo'shilgan munosib hissadir. Buning uchun bobo-dehqonlarimizga tashakkur aytamiz.

2-boshlovchi:

Darhaqiqat, mehnat insonni ulug'laydi, unga go'zallik, zavq, ko'tarinki ruh bag'ishlaydi. Ota-bobolarimizning bizga meros sifatida qoldirgan milliy qadriyatlarmizdan biri-bu mehnatdir. Chunki,

milliyligimizga xos bolgan barcha ezgu fazilatlarimiz bu mehnat va hunarda o'z ifodasini topgan. Jumladan, ulug' bobolarimizdan Ibn Sino ham "Inson hunarni puhta o'rganishi lozim. Chunki, hunar unga kelajakda ro'zg'or tebranishi uchun asqotadi. Hunar egallash yoshlarni mustaqillikka o'rgatadi" deb bejis aytmaganlar.

1- boshlovchi: Albatta, har kimning zari bo'lmasada, hunari bo'lsin, chunki, hunarsiz kishi quruq savlatga o'xshaydi. Quruq savlat qotib qolgan suratdir. Sen suratga boq, u odamga o'xshasada joni bo'lmaydi yoki, daraxt shoxi mevasiz bo'lsa, kiyik shoxlaridan nima farqi bor? Qalam garchi cho'p bo'lsa-da, ilmu-hunarni oshkor etgani uchun azizdir.

Hozir biz sahnaga "Mehrjon bayrami"ning faol ishtirokchi a'zolari: kuzgi mevajonlarni taklif etamiz. (Sahnaga olma, uzum, anor, behi, sitrus mevalarni 2''a''sinf ishtirikida va qovun-tarvuz, qovoq, oshqovoq, dukkaklilar, Paxtaoyini esa 2''B'' sinf ishtirokida taklif qilamiz.

(Olma)

Men sizlarning
Olmangiz,
Xomligimda
Olmangiz.
Nortojiga
O'xshab so'ng,
Voy, qornim, deb
Qolmangiz!

(Anor)

Oramizda
Yo'q baxil,
Bir uyda ming
Do'st ahil.

(Uzum)

Biz bir shoda uzummiz
Onam qo'shsak uzunmiz.
Kuz fasliga g'arq bo'lib
Pishgach quvatga to'lib
Asal bo'lgan uzummiz.

(Anjir)

Kecha-kunduz uxlamay,
Meva tugdim gullamay.
Mevam o'zi gulchadir,
Tillo rangli kulchadir.
G'odaymayman, sipoman.
Ko'p dardlarga shifoman.
Meni yesa Mutallib,
Yurmas edi yo'talib.

(Nok)

Nok mevalar asili,
Erta pishar hosili.
Shirinligi xuddi bol,
Pishganini terib ol.

(Shaftoli)

Ko'pligidan shaftoli
Shoxi yerga bukilar,
Tirgovuchlar ushlolmay
Shamol tursa, to'kilar.

(Yong'oq)

Aslim so'rsang,

Tog'likman.

Ismim- yong'oq

Yog'likman.

(Apelsin)

Shaklim yapaloq emish,

Xushbo'y hidim bor emish.

Yesang danagim bilan

Hamma uchun zo'r mish-mish.

2" B" sinf o'quvchilari poliz va dukkakli o'simliklar ko'rinishida chiqib kelishadi.

(Qovun)

Bir karjini yeb ko'ring,

Shirin-shakar qovunman

Polizlarni yashnatgan

Ola chipor qovunman.

(Tarvuz)

Dum-dumaloq shaklim bor,

Hamma joyda sevishar,

Mazam ham rosa shirin

Shifobaxshligim bilgin.

(Qovoq)

Chiroyli taram-taram,

Somsalar yopar xolam.

Semiz deya kulmangiz,

Mag'zim shirin yesangiz.

(Piyoz)

Yerga chuqur botsam men,
Berkinvolib yotsam men,
Izlab topdi oshpazlar,
Meni chopdi oshpazlar.
Yig'lamadim-Polvonman...
Lekin juda hayronman:
Oshpazlarning o'zlari
Nega yoshlar ko'zlarin?

(Turp)

Bir taxta eksam turp,
Chiqdi yerdan yugurib.
Qo'shquloq, shalpanquloq,
Mevasi dum-dumaloq.
Yesam qars-qars, xuddi nok,
Ta'mi yoqar odamga,
Osh oldidan bir tovoq
Qirib berdim dadamga.

Ekinlar o'zlari haqidagi she'rlar aytib bo'lgach, o'rtaga "Paxtaoy"- tashrif buyuradi.

Men Paxtaoy bo'laman,
O'ynab zavqqa to'laman.
Terib olar paxtakor,
Xirmonlarda men tayyor.

Sahnaga "Kuz – faslim" ijrosidagi ikkala sinf qo'shigi yangraydi.

1-boshlovchi: endi sahnaga 2"A"sinf o'quvchilari ishtirokidagi "Oltin kuz" va 2"B" sinf "Oltin yaproq" jamoasini taklif qilib, ular bilimi va chaqqonligini "Ko'bik" metodidan foydalanib sinab ko'ramiz. (Bu

metodning sharti: bo'laklarga ajratilgan meva va poliz ekinlaridan birining tasvirini yaxlit holatga keltirish talab etiladi.)

2-boshlovchi

II – Shart. Zanjir metodi yordamida "Kuzdagi tabiat o'zgarishlari" ni ikki guruh jamoa a'zolari vakillari oxirgi kelgan harfdan davom ettiradi.

Masalan: Yaproq, Quyosh, shamol...kabi.

Musiqiy tanaffus:

1-boshlovchi:

III-shart. Jamoalarga tezkor savollar bilan murojaat etiladi. Bu metodda ikkala jamoa a'zolari boshlovchilar tomonidan berilgan savollarga tezlikda javob berishlari lozim bo'ladi. Masalan: Olma-meva, sabzi-poliz ekini, Shaftoli-meva, Shirin qovunlar mamlakati- asar nomi, kovoq-poliz ekini, nosqovoq-idish, behi-meva.

2-Boshlovchi

IV – Shart. Boshlovchilar tomonidan berilgan topishmoqlarga ikkala guruh a'zolari navbat bilan javob berishadi.

O'zi shirin tukligina,
Mazasi ham totligina
(shaftoli)

Osti sariq, usti sariq,
Shirin, totli, ichi tariq.
(anjir)

Sariqligi- zar, dedim,
Totib, asal- qand dedim.
(O'rik)

Kichkina dikcha,
Ichi to'la mixcha.

(Anor)

Xo'ppa semiz,

Bir tuki yoq.

(Tarvuz)

Qat-qat to'nli,

Qarich bo'yli.

(Karam)

1-boshlovchi: Endi navbatni hakamlarga beramiz va siz to'plagan ballar bilan tanishamiz.(Hakamlar ballarni hisoblab, e'lon qilishadi).

1-Boshlovchi:

Mevalarni

Shakar etding,

Yaproqlarni

Sim zar etding,

Oltin kuzim.

Oltin kuz.

2-Boshlovchi:

To'kin-sochin

Dala-yu bog'...

Dehqonlarning

Dimogi chog'

Saxiy kuzim

Oltin kuz.

Boshlovchilar: Aziz o'quvchilar shu bilan bugungi tadbirimiz o'z nihoyasiga etdi. Sizlarni yana bir bor ona tabiatni asrashga, uning go'zalligidan bahramand bo'lishga chorlab qolamiz.(Musiqqa sadolari ostida tadbir yakunlanadi).

1-oktabr “ O’qituvchilar va murabbiylar kuni”ga bag’ishlangan tadbir senariysi

Maqsad:

A) o’qichilarda ustoz va murabbiylarga bo’lgan mehr-muhabbat tuyg’ularini yanada yuksaltirish, ular mehnatini qadrlashga o’rgatish.

B) tadbir vositasida bolalarda zukkolik, bilimdonlik, mustaqil fikrlash, to’g’ri mushohada yuritish ko’nikmasini rivojlantirish.

v) bolalarda kasbiy tushunchalarni shakllantirish.

(Sahna bayramona ruhda bezatigan. Sahna atrofiga uztozlarni ulug’lovchi hikmatli so’zlar, maqollar va she’rlardan parchalar ilingan. Sahnaga ko’zlari chaqnab, yuzlarida tabassum balqib turgan, ikki boshlovchi chiqib kelishadi.)

Ruxshona: Assalomu alaykum, mehri daryo ustozlar, ko’zining nuri, qalbining qo’ri bilan bizga saboq berayotgan oqila muallimlar!

Aslbek: Assalomu alaykum, tadbirimizga fayz kiritib turgan mehmonlar!

Ikkala boshlovchi birgalikda: Bugun biz siz o’qituvchilar qarshisida ta’zimdamiz.

Ruxshona:

Haq yo’lida kim sanga bir harf o’qitmish ranj ila,

Aylamak oson emas.

Oning haqin ming ganj ila.

Aslbek: Buyuk mutafakkir shoirimiz Alisher Navoiy qalamidan to’kilgan bu so’zlar ustozlar uchun haqqoniy bahodir.

Musiqiy tanaffus:

Ruxshona: Kuchlilardan ziyoda

Nima tayanch dunyoda?

Barcha o’quvchilar:

Ustun yoki minora...

Aslbek: topolmading ey o'rtoq,

Ustozdan yo'q ulug'roq.

Ruxshona: hurmatli ustoz!

Bugun sizlarni barcha o'quvchilaringiz muborak bayram bilan chin yurakdan tabriklaymiz.

Ustoz: Boshim osmonga yetdi, o'quvchilarim, bu chiroyli maqtovlaringiz, ta'riflaringiz uchun ming rahmat. Biz o'qituvchilar sermashaqqat muallimlik kasbini tanlaganimizdan sira ham afsuslanmaymiz. Aksincha, o'qib bir hunarning boshini tutsangiz yoki kursining egasi bo'lsangiz, bizdan baxtli odam yo'q, chunki, sizlarning yutug'ingiz bizning yutug'imiz, xursandchiligimiz. Bordi-yu, biroz charchagan bo'lsak ham, shu bir og'iz minnatdorchilik so'zingiz bizga shodlik, orom bag'ishlaydi. Sizlar qanchalik bilimli va zukko bo'lsangiz biz shunchalik xursand bo'lamiz.

Ruxshona: rahmat sizga qalb so'zlaringiz uchun aziz ustoz.

Aslbek: endi sinfdoshimiz Mansur tomonidan uztozlarga bag'ishlangan she'rni eshitsak:

Mansur:

Ne-ne buyuk zotlar ko'rdi bu dunyo,

Moziy sahifasi to'la limmo-lim.

Shuuri, onglarga bergan nur ziyo,

Ilm debochasi- boshlang'ich ta'lim.

Har inson yuragi, har ishning boshi,

Murg'ak vujudlarning porloq quyoshi.

Kelajagi uchun sen tamal toshi,

Munavvar yo'lboshi- boshlang'ich ta'lim.

Ustoz: aziz o'quvchilarim endi "tezkor savol" metodi orqali bilimlaringizni bir sinab ko'rsam, qarshi emasmisiz?

O'quvchilar baravariga:

Ustoz bersangiz savol,

Bizga kelmas hech malol

Bundan bo'lib ko'p xursand

Javob bergaymiz darhol.

Ustoz: o'qituvchi so'ziga ma'nodosh so'zni toping?

1-o'quvchi: muallim, ustoz, domla, mudarris.

Ustoz: "Ustoz otangday ulug'" maqolini izohlang?

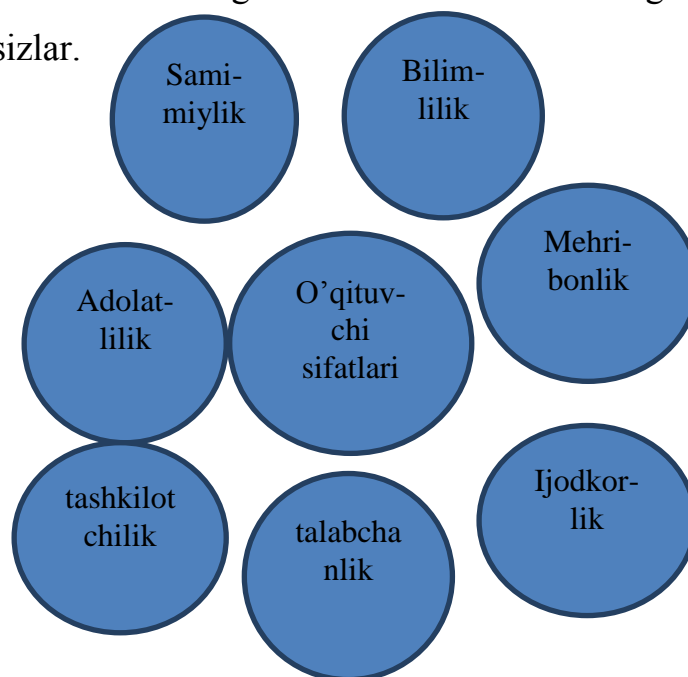
2-o'quvchi maqolni izohlaydi.

Ustoz: barakalla sizning bilimlaringizdan ko'nglim to'ldi.

Raq

Ruhshona: hozir davramizga zukko va bilimdon o'rtoqlarimizni taklif etamiz. (Davraga 4-na'far o'quvchi kirib kelishadi)

Aslbek: sizlar ustozlarimizga xos fazilatlarni mana bu gul bandlariga joylashtirib chiqasizlar.

(O'quvchilar yozgan javoblarini izohlaydilar. To'g'ri javob bergan o'quvchilar rag'batlantiriladi.)

Ruhshona: aziz ustozlar va tadbir qatnashuvchilari 4a sinf o'quvchilari "Ustozlar" haqida sherlar yod olganlar, hozir ularni davraga taklif etsak.

1- o'quvchi: Mehrin sohib yo'limga,

Qalam tutib qo'limga,

Oshno etgan bilimga,

Otaday mehribonim
O'qituvchim- muallim

2- **o'quvchi:** Har kishining ustoz,
Hayot ko'rki, parvozi,
El-ulus mamnun rozi,
Onaday bebahoyim.
O'qituvchi- muallim.

3- **o'quvchi:** Harfi imlo tanitgan,
Orom nima unutgan.
Bilimin menga tutgan,
Qalbimdagi bayotim-
Oqituvchi- muallim.

4- **o'quvchi:** Qalbi daryo, keng ummon,
Boladay sof, pok iymon.
Har so'zi quvvat, darmon,
Tili bolim, tilloim,
O'qituvchi- muallim.

5-**o'quvchi:**Uyg'onar dilda havas,
Parvonadir har nafas.
Zahmatlarga basma- bas.
Ko'ksi qalqon, qanotim-
O'qituvchi- muallim.
Oilamiz sizga ta'zim

Quvonchbek: o'qituvchimiz bizga qaysi fandan dars o'tmasinlar, doimo sof ona tilida, boshqa so'zlarni aralastirmay gapirish kerakligini o'rgatadilar.

Mohinur: mana yaqinda, aniqrog'i 21- oktabrda biz so'zlayotgan ona tilimizga davlat maqomi berilgan kunni nishonlaymiz.

1- **o'quvchi:** Yasha ey o'zbek tilim,
Yaqin sening bayraming.

Olam bo'ylab tashlagan,
Odimlaring- qadaming.

2- **o'quvchi:** O'zbekiston nomini,
Dunyoga tanit tilim.
O'zbekim kamolini,
Bilsin har el, har iqlim.

3- **o'quvchi:** O'zbek tili elimning,
Urib turgan yuragi.
O'zbek tili yurtimning,
Tarixi, kelajagi.

4- **o'quvchi:** Buyuk Maxmud Qoshg'ariy,
Ardoqlagan buyuk til.
Shoir bobom Alisher,
Xamsa bitgan suyuk til.

” Raqs”

Ustoz: bizga barcha fanlar nimalardir demoqchi bo'lib shaylanib turibdilar.
Qani, marhamat boshlang'ich ta'lim fanlari, navbat sizlarga.

O'qish: Ichim to'la ajoyib,
Qissa-yu- she'r, hikoya.

Qiziqib o'qisangiz,

Shudir menga kifoya.

Ona tili: Do'stlar o'zbek tiliga,

Oshdi mehr va hurmat.

O'z tilin ulug'lagan,

Elimizga ko'p rahmat.

Matematika: Bolalar hamma ishda,

Kerakdir hisob-kitob.

Meni o'rganmasangiz,

Bo'lar xolingiz xarob.

Atrofimizdagi olam: Atrofga boqing,

Qanday go'zal bu olam.
Shunday emas- mi?
Bu savollarga mening,
Sahifalarim orqali javob olasiz.
” Ustozlar” qo'shig'i.

Tadbir yakunlanadi.

X O T I M A

Yurtimizda olib borilayotgan barcha islohotlarning negizini xalqimiz farovonligini oshirish va ayniqsa, mamlakatimiz kelajagi bo'lgan yoshlarning ma'naviy va jismoniy rivojlanishini yuksak darajaga ko'tarish masalasi tashkil etadi. Shu bois bugungi kunda yurtimizda keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda, yoshlar uchun qulay sharoitlar yaratib berilmoqda.

Mana shunday yoshlarni tarbiyalashda darsdan va sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarning ahamiyati kattadir. Biz yuqorida bayon etganimizdek darsdan va sinfdan tashqari ishlar o'quvchi kundalik hayotining namoyon bo'lishidir. Shuningdek, ularni ijtimoiy faoliyatga yo'llash vositasidir. O'quvchi bevosita sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarda ishtirok etar ekan, avvalo uning dunyoqarashi kengayadi, ta'lim jarayonida olgan bilimlarini amalda sinab ko'radi. Vatanga e'tiqod, ona zaminni asrash, avlodlar merosiga nisbatan hurmat, ota-onaga e'tiqod ruhida tarbiyalanib boradi. O'quvchi o'z-o'zini ana shu sinfdan tashqari ishlar jarayonida kashf qiladi, o'rtoqlari bilan yaqindan munosabatda bo'ladi, jamoada o'z o'rniga ega bo'la boshlaydi. O'quvchilardagi yashirin qobiliyat, iste'dod tarbiyaviy tadbirlar jarayonida namoyon bo'ladi.

Ana shunday sifatlarni o'quvchilarda tarbiyalab borishda sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar uchun milliy qadriyatlarimiz namunalari boy manba bo'lib xizmat qiladi. Milliy qadriyatlarimizdagi Vatanga e'tiqod g'oyalari ayniqsa o'zbek millatidan yetishib chiqqan Vatanga e'tiqodli insonlarning tavvalud kunlarini boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan birga nishonlash ularda ona Vatanga nisbatan mehr-muhabbatni tarbiyalaydi. Buning uchun tarbiyaviy tadbirlarning turli shakllaridan foydalanish, shuningdek, o'quvchilarda Vatanga e'tiqodni tarbiyalashda xilma-xil usullarni qo'llash o'rinlidir. Biz yuqorida boshlang'ich sinf o'quvchilarida barkamollik sifatlarini tarbiyalashda ertalik va ekskursiyalar, ko'rik tanlovlavlarningning ahamiyatiga to'xtalib o'tdik. Ularni tashkil etish metodikasi haqida fikr yuritdik.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Karimov I.A. Barkamol avlod O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori.
-T.: Sharq, 1997, 63 b.
- 2.Karimov I. A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. T.: Ma’naviyat,
2008. -176 b.
- 3.Ahmedov B. Ajdodlar ug‘iti.- T.: Cho‘lpon, 1991.- 113 b.
- 4.Boytullayev R. Ajdodlar merosini o‘rganib. // Muloqot.-2004.-№5.-
B.29-30.
- 5.Baratov Sh.O‘quvchi shaxsini o‘rganish usullari.-T.: O‘qituvchi,
1995.-52 b.
- 6.Donishmandlar odob-axloq to‘g‘risida.- T.: O‘qituvchi, 1986.- 134 b.
- 7.Javliyev T. An’analar hayot sabog‘i.- T.: O‘qituvchi, 1992.- 87 b.
- 8.Jumaboyev M. Bolalar adabiyoti.- T.: O‘qituvchi, 1994.- 256 b.
- 9.Mahkamov U. Axloq-odob saboqlari.- T.: Fan, 1994.- 133 b.
- 10.Ma’naviyat yulduzlari: (Markaziy Osiyolik mashhur siymolar,
allomalar, adiblar).- T.: A.Qodiriy nomidagi xalq merosi, 1999.- 395 b.
- 11.Mahmudov S. O‘zbek udumlari.-T.: Fan, 1993.- 218 b.
- 12.Ming bir hadis.- T.: Movorounnahr, 1998.- 144 b.
- 13.Mirtursunov Z. O‘zbek xalq pedagogikasi.- T.: Fan, 1973.- 210 b.
- 14.Munavvarov A. Pedagogika. Pedagogika Oliy o‘quv yurtlari uchun
darslik.- T.: O‘qituvchi, 1996.- 200 b.
- 15.Pedagogika kursidan xrestomatiya. (Tuzuvchi muallif
O.Xasanboyeva).- T.: O‘qituvchi, 1993.- 206 b.
- 16.Safo Ochil. Mustaqillik ma’naviyati va tarbiya asoslari.- T.: O‘qituvchi,
1995.- 207 b.
- 17.Temur va Ulug‘bek.- T.: Qomuslar bosh redaksiyasi, 1996.- 216 b.
- 18.Yo‘ldosheva R. O‘zbek xalq uyinlarining tarbiyaviy ahamiyati.-T.:
O‘qituvchi, 1994.- 119 b.
- 19.O‘zbek pedagogikasi antologiyasi. 2-jild. T.: O‘qituvchi, 1999.- 478 b.
- 20.O‘zbek xalq maqollari.- T.: Badiiy adabiyot, 1965.- 168 b.

21.O‘zbek xalq maqollari.- T.: To‘plam. K.Imomov va boshqalar tahriri
ostida. Adabiyot va san’at, 1989.- 510 b.

MUNDARIJA:

Muqaddima.....

BOSHLANG'ICH SINFLARDA TASHKIL ETILADIGAN TARBIYABIY ISHLARNING TURLARI VA YO'NALISHLARI

Ertaliklar –boshlang'ch sinf tarbiyaviy ishlarining asosiy shakli
sifatida.....

Boshlang'ch sinflarda ko'rik tanlovlarni tashkil etish
metodikasi.....

Tarbiyaviy ishlarda o'zbek xalq o'yinlaridan foydalanish
imkoniyatlari.....

Ekskursiyalar – ommaviy tarbiyaviy ishlarning turi sifaida

Tarbiyaviy ishlar jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan
foydalanish samaradorligi.....

Ertaliklardan namunalar.....

Xotima.....

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.....